

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ – СКОПЈЕ

Институт по социологија

Постдипломски студии

Студиска програма: Малолетничка деликвенција

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

**ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ – СТРАТЕГИИ, ЗАКОНИ И НИВНА
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА И
ЗЕМЈИТЕ ОД ЕУ (ХРВАТСКА И ГЕРМАНИЈА)**

Кандидат:

Игор Р. Јакимовски

Ментор:

проф. Татјана Стојаноска-Иванова

Скопје, 2024

БЛАГОДАРНОСТ

Неизмерно се заблагодарувам на мојата менторка, **проф. Татјана Стојаноска-Иванова**, за вербата во мене и безрезервната поддршка при остварувањето на мојата замисла.

Голема благодарност до рецензентите на овој труд, **проф. Сунчица Димитријоска** и **проф. Тања Милошевска**, за корисните совети во текот на мојата работа.

На моите родители

Апстракт

И покрај постигнатиот напредок, трговијата со луѓе останува сериозна закана во Европската Унија, загрозувајќи илјадници поединци секоја година, особено жени и деца. Трговците со луѓе ја користат социјалната нееднаквост, економската и социјалната ранливост на луѓето кои се дополнително влошени од пандемијата на ковид-19, што секако им олеснува на сторителите полесно да најдат жртви. Пандемијата, исто така, го има отежнато пристапот на жртвите до правдата, помошта и поддршката, а со тоа и одговорот на кривичната правда на злосторството. Дополнително, трговците со луѓе се префрлаат на нов бизнис-модел на онлајн регрутирање и искористување на жртвите, што го отежнува одговорот на органите за спроведување на законот и на судството.

Стратегијата на Европската Унија за борба против трговијата со луѓе (2021-2025) ги идентификува клучните приоритети со цел поефикасна борба против трговијата со луѓе. Оваа стратегија предлага конкретни активности, кои ќе се развијат со целосно почитување на основните права, за рано откривање и запирање на трговијата со луѓе, заштита на жртвите и помош за да можат да ги обноват своите животи.

Во нашата земја е усвоена Национална стратегија и Национален акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција 2021-2025 година, како и Национален акциски план за борба против трговија со деца 2021-2025 година. Исто така, Канцеларијата на Народниот правобранител е назначена за Национален известувач за борба против трговијата со луѓе.

Клучни зборови: трговија со луѓе, стратегии.

Abstract

Despite the progress being done, human trafficking remains a serious threat in the European Union, endangering thousands of individuals each year, especially women and children. Human traffickers take advantage of the social inequality, economic and social vulnerability of people which is further aggravated by the Covid-19 pandemic, which of course makes it easier for the perpetrators to find victims more easily. The pandemic has also made it more difficult for victims to access justice, help and support, and thus the criminal justice response to crime. In addition, traffickers are shifting to a new business model of online recruitment and exploitation of victims, making it more difficult for law enforcement and the judiciary to respond.

The European Union Strategy for Combating Trafficking in Human Beings (2021-2025) identifies key priorities in order to combat trafficking in human beings more effectively. This strategy proposes specific actions, which will be developed with full respect for fundamental rights, for early detection and stopping of human trafficking, protection of victims and help to rebuild their lives.

Our country has adopted a National Strategy and a National Action Plan for Combating Human Trafficking and Illegal Migration 2021-2025, as well as a National Action Plan for Combating Child Trafficking 2021-2025. Also, the Office of the Ombudsman has been appointed as the National Rapporteur for the fight against human trafficking.

Keywords: human trafficking, strategies

СОДРЖИНА

1. Вовед	9
2. Дефинирање на основни поими од истражувањето	17
2.1. Трговија со луѓе	17
2.2. Принудна работа	17
2.3. Ропство	18
2.4. Криумчарење	18
2.5. Илегална миграција	18
2.6. Ранливи категории лица	18
2.7. Состојба на ранливост	19
2.8. Идентификација	19
2.9. Жртва на кривично дело	19
2.10. Жртва на трговија со луѓе	19
2.11. Потенцијална жртва на трговија со луѓе	19
2.12. Дете	19
2.13. Непридружувано дете странец	20
2.14. Национален механизам за упатување	20
2.15. Транснационален механизам на управување	20
2.16. Стандардни оперативни процедури	20
2.17. Заштита и помош	21
2.18. Реинтеграција	21
2.19. Враќање	21
2.20. Обезбедувачи/даватели на услуги	21
2.21. Прифатилиште/центар за сместување	21
2.22. Заштита на сведоци	21
2.23. Организирана криминална група	22
3. Методолошки пристап	23
3.1. Основна хипотетичка рамка	24
3.2. Цели и задачи	24
3.3. Потцели	24
3.4. Методи и техники на истражувањето	25

4. Закони и стратегии за справување со трговијата со луѓе во земјите од ЕУ (EU strategy on combatting trafficking in human beings 2021-2025)	26
4.1. Сеопфатен одговор на борбата против трговијата со луѓе – од превенција преку заштита на жртвите до гонење и осуда на трговците со луѓе	27
4.2. Намалување на побарувачката што ја поттикнува трговијата со луѓе	30
4.3. Сузбивање на криминалниот модел за запирање на експлоатацијата на жртвите	32
4.3.1. Ефективни оперативни средства против криминалниот бизнис-модел	32
4.3.2. Справување со културата на неказниност преку градење капацитети за силен одговор на кривичната правда	33
4.3.3. Справување со дигиталниот бизнис-модел на трговците со луѓе	35
4.4. Заштита, поддршка и зајакнување на жртвите, особено жените и децата	36
4.5. Меѓународна димензија	41
5. Закони и стратегии за справување со трговија со луѓе во Хрватска	43
5.1. Институционална, правна и политичка рамка за справување со трговијата со луѓе во Р. Хрватска	43
5.2. Национален систем за упатување за борба против трговија со луѓе	44
5.3. Други релевантни организации и невладини организации	46
5.4. Национален акциски план	47
5.5. Прекугранична соработка за справување со трговијата со луѓе	48
6. Закони и стратегии за справување со трговија со луѓе во Германија	50

6.1. Институционална, законска и политичка рамка за справување со трговијата со луѓе	51
6.1.1. Законодавство	51
6.1.2. Закон за регулирање на дејноста со проституција и заштита на лицата кои работат во проституција	51
6.1.3. Закон за редефинирање на правата за престој и престанок на престој	52
6.1.4. Закон за конфискација на имот во кривичното право	53
6.1.5. Закон за компензација на жртвите	54
6.1.6. Закон за борба против незаконското вработување и измама со бенефиции	54
6.1.7. Закон за обезбедување на правата на вработените во месната индустрија	55
6.1.8. Закон за обврските на корпорациите	55
6.2. Институционална рамка	55
6.2.1. Координација помеѓу покраините	56
6.2.2. Сојузна работна група за трговија со луѓе	57
6.2.3. Работна група на Сојузната влада – Länder за борба против трговијата со луѓе заради трудова експлоатација	57
6.2.4. Национален акциски план против трудова експлоатација и принудна работа	58
6.2.5. Работна група за трговија со деца во Националниот совет против сексуално насилство врз деца и адолесценти	59
6.3. Поддршка за жртвите	59
6.3.1. Телефон за помош „Насилство врз жените“	59
6.3.2. Помош во случаи на насилство врз мажи	60
6.3.3. Невладини организации и други учесници од граѓанското општество	60

6.3.4.	Сервисен центар против трудова експлоатација, принудна работа и трговија со луѓе	61
6.4.	Обвинителство	61
6.4.1.	Полициски сили на покраините	61
6.4.2.	Одделение за финансиска контрола на непријавена работа на Федералната царинска управа	62
6.4.3.	Собирање податоци и известување на национално ниво	62
6.5.	Национален акциски план	63
6.6.	Прекугранична соработка за справување со трговијата со луѓе	64
7.	Закони и стратегии за справување со трговија со луѓе во Р.С. Македонија	65
7.1.	Законодавно-правна рамка на трговијата со луѓе во Р.С. Македонија	66
7.2.	Пристап до правда и ефективни правни лекови за жртвите на трговија со луѓе во Р.С. Македонија	74
7.3.	Зајакнување на активностите против трговија со луѓе во Северна Македонија	79
8.	Заклучни согледувања	81
9.	Користена литература	83

1. ВОВЕД

Трговијата со луѓе претставува сериозно кривично дело од широки размери кое предизвикува вознемиреност, многу често насилство и деградација на милиони ранливи луѓе ширум светот. Станува збор за комплексен, општествен, повеќедимензионален, криминален и социјален проблем, со кој се кршат основните човекови права и слободи на жртвите на трговија со луѓе (*Индикатори за идентификација на жртви на трговија со луѓе, Скопје, 2014*).

Трговијата со луѓе е единствената индустрија во која понудата и побарувачката се иста работа: луѓе. Лица кои бараат продажба на луѓе (*Gould H., 2017*).

Трговијата со луѓе може да значи сексуална експлоатација, принудна работа, принудни криминални активности, принудно просење, ропство и отстранување на органи. Други облици вклучуваат и принуден брак и нелегално посвојување, како и транспорт на мали деца за продажба (*European Council, 2024*).

Неспорно е дека трговијата со луѓе е глобален предизвик. Според Канцеларијата за дрога и криминал при Обединетите нации (*United nations office on Drugs and Crime, UNODC, 2020*), околу 25 милиони луѓе ширум светот се жртви на трговија со луѓе. Мнозинството жртви на трговија со луѓе се на возраст меѓу 18 и 24 години. Дури 43 % од жртвите се користат за присилна комерцијална сексуална експлоатација, од кои 98 % се жени и девојчиња (*Shelley L., 2010*). Трговијата со луѓе претставува универзален феномен во кој се вклучени сите континенти во светот.

Трговијата со луѓе како поим е дефинирана од страна на Обединетите нации (ОН) преку Палермо-протоколот, како процес кој вклучува регрутирање и движење на луѓе со сила, принуда или измама — со цел истите да се искористат (*UNODC, 2000*).

Да се направи процена на распространетоста на трговијата со луѓе е многу тешко поради скриената природа на криминалот и предизвиците кои се поврзани со дефинирањето на оваа појава. Според Интернационалната организација за миграција 2019, речиси половина од жртвите на трговија се сексуално експлоатирани, додека 39 % се жртви на принудна работа, и тоа домашна работа (30 %), градежништво (16 %), агрокултура (10 %) и производство (9 %) (*Stockl H., 2021*). Жените и малите девојчиња се најчесто жртви на комерцијална сексуална експлоатација, и дури 71 % од нив пријавиле дека биле изложени на насилство. Достапните податоци покажуваат дека помеѓу преживеаните најзастапено е насилството и тоа емоционално, физичко и сексуалната злоупотреба (*Kiss et al., 2015*).

Влијанието на трговијата со луѓе на физичките и менталните способности кај луѓето е сериозно и тоа вклучува: губење на основните човекови права, губење на детството, нарушување во семејствата и тешки последици по менталното здравје, вклучувајќи анксиозни нарушувања, посттравматско стресно растројство (ПТСН), депресија и злоупотреба на супстанции. Истражувањата покажуваат дека жените кои биле тргувани за секс имаат повисоки нивоа на страв, значително се изолирани и истрауматизирани. Тргуваните жени и девојчиња исто така се соочуваат со високи стапки на физичко и сексуално насилство, губење на меморијата, сексуално преносливи болести и трауматски повреди на мозокот (*Novotney A., 2023*).

Во Извештајот на Европскиот парламент за превенција и борба со трговија на луѓе (јуни 2023 год.) се нагласува дека и покрај напредокот постигнат во земјите од ЕУ во текот на годините, трговијата со луѓе останува постојана и претставува криминал со висок профит. Комисијата известува дека во просек 7.000 луѓе годишно сè уште се жртви и дека проценетата вредност на ова кривично дело е околу 2,7 милијарди евра годишно. Значително зголемување на трговијата со луѓе во ЕУ во периодот 2010-2022 година се поврзува и со зголемена заработувачка за криумчарите во сума која изнесува повеќе од 29,4 милијарди евра. Оценката на Европската комисија од 2022 година е дека трговијата со луѓе за сексуални цели вреди дури 14 милијарди евра годишно (*Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive*

2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims). Според овој Извештај, трговијата со луѓе има јасна родова димензија, 63 % од жртвите во ЕУ се жени и девојчиња. Сепак, уделот на машките жртви во 2019-2020 година е во пораст во споредба со 2017-2018 година (од 23 % на 33 %). Жените и девојчињата сочинуваат 87 % од жртвите на трговија со луѓе за сексуална експлоатација, додека мажите сочинуваат 66 % од жртвите на трговија за трудова експлоатација. Децата претставуваат четвртина од жртвите (23 %), од кои поголемиот дел се државјани на ЕУ (85 %) и се жени (75 %). Најзастапена форма на експлоатација останува сексуалната експлоатација (51 %), потоа следува трудова експлоатација (28 %) и други форми на експлоатација (11 %), вклучувајќи присилни криминални активности, принудно питачење, нелегално посвојување, присилни и лажни бракови, незаконско сурогат мајчинство и незаконско отстранување на органи (*Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*). Формата на експлоатација за останатите 10 % од трговијата со луѓе е непозната.

Посебна цел на одредени видови трговија со луѓе може да бидат ранливите категории и одредени етнички малцинства. На пример, Ромите или лицата со попреченост се често жртви на принудно питачење; жените мигранти често се жртви на присилни и лажни бракови. Заради упорноста и сериозноста на трговијата со луѓе, недоволните стапки на осудување и поддршка за жртвите, како и промените во природата на кривичното дело со текот на годините, вклучувајќи ги и облиците на регрутирање, Комисијата за превенција и борба против трговијата со луѓе при Европскиот парламент развива нов сеопфатен пристап за искоренување на трговијата со луѓе (2021-2025 стратегија). Новата стратегија на ЕУ за борба против трговијата со луѓе 2021-2025 година, објавена на 14 април 2021 година, се фокусира на спречување на ова кривично дело, изведување на трговците со луѓе пред лицето на правдата и заштита и зајакнување на жртвите.

Општоприфатено мислење е дека најизложени на ризик за трговија со луѓе се сиромашните и помалку образованите луѓе (*Passos et al., 2020*). Но, студијата на *Stockl H., 2021*, покажала дека 40 % од оние кои биле жртви на трговија со луѓе имале средно образование, а само 16 % се самоидентификувале како многу сиромашни. Интересно е и тоа што кога се зема предвид кој бил најмногу изложен на ризик од злоупотреба за време на трговијата со луѓе, жртвите кои биле помлади, на возраст од 18 до 24 години, биле повеќе подложни на насилство.

Високите потреби за некоја работа доведуваат до зголемена побарувачка за истата. Така, зголемената побарувачка за евтини стоки ги поттикнува корпорациите да бараат евтина работна сила, честопати доведувајќи до експлоатација на работниците. Исто така, зголемената побарувачка за комерцијален секс – особено со млади девојки и момчиња – ги поттикнува комерцијалните места за секс, вклучувајќи стриптиз клубови, порнографија и проституција за регрутирање и експлоатација на деца (*Gould, H., 2017*). На крајот, системските нееднаквости и разлики прават одредени групи да бидат многу поранливи на експлоатација. Масовното раселување, конфликтот, екстремната сиромаштија, немањето пристап до образование и можности за работа, насилството и штетните општествени норми како детските бракови се фактори кои ги туркаат поединците во ситуации на трговија со луѓе. Семејствата кои живеат во екстремна сиромаштија или семејствата во очајни околности имаат поголема веројатност да прифатат ризични понуди за работа. Кога на девојчињата не им е дозволено да учат, родителите имаат поголема веројатност да ги продадат своите ќерки на мажи за брак (*Gould, H., 2017*). На крајот, штетните општествени норми и системската нееднаквост ја поттикнуваат трговијата со луѓе бидејќи трговците со луѓе се насочени кон ранливата категорија на луѓе. Трговците со луѓе бараат луѓе кои живеат во сиромаштија, кои се очајни и немаат легални можности за работа, без можности за образование и кои бараат начин да избегаат од насилство.

Трговијата со луѓе е поттикната од високата награда, динамика со низок ризик. Ова значи дека трговците со луѓе можат да очекуваат да заработат многу пари со минимален страв од казна или правна последица. По трговијата со дрога, трговијата со луѓе е втората најпрофитабилна илегална индустрија. И

додека дрогата се продава одеднаш, човечките суштества може да се продаваат одново и одново. Трошоците се ниски, а профитот е исклучително голем. Меѓународната организација на трудот проценува дека профитот од трговијата со луѓе и принудната работа изнесува 150 милијарди долари годишно. Од друга страна, бројот на обвиненија е исклучително низок за индустријата што жртвува околу 21 милион луѓе ширум светот. Трајните правни последици за трговците со луѓе се сè уште минимални и ретки.

Канцеларијата за дрога и криминал при ОН за трговија со луѓе објавува извештаи поврзани со трговијата на луѓе од 2009 година. Со мандат од Генералното собрание на ОН да информира за ефективен одговор на ова злосторство и да го стави во контекст на Агендата за одржлив развој на ОН, Извештајот се потпира на најголемата постојана база на податоци за трговија со луѓе, со информации за повеќе од 450.000 жртви и 300.000 (осомничени) престапници откриени ширум светот помеѓу 2003 и 2021 година.

Најновиот Глобален извештај за трговија со луѓе (*UNODC, Виена, 2023*), објавен од страна на Канцеларијата за дрога и криминал при ОН, покажува дека за време на ковид-19 се идентификувани помалку жртви на трговија со луѓе, во време на криза кога е зголемена можноста за нивна експлоатација. Бројот на откриени жртви на глобално ниво се намалил за 11 % во 2020 година во однос на претходната година, како резултат на помалку откривања во земјите со низок и среден развој. Пандемијата и покрај тоа што ги намалила можностите за дејствување на трговците со луѓе, ги има ослабнато и капацитетите на органите за спроведување на законот за откривање на жртви. Помал број на регистрирани случаи на трговија со луѓе за сексуална експлоатација се откриени за време на пандемијата, бидејќи јавните простори биле затворени, а поврзаните ограничувања можеби ја турнале оваа форма на трговија со луѓе на повеќе скриени и помалку безбедни локации, што го отежнува идентификувањето на жртвите (*UNODC-report COVID 2020*). Овој извештај покажува дека пандемијата ја зголемува ранливоста на луѓето кои се тргувани, дополнително намалувајќи ги капацитетите за спасување на жртвите и изведување на криминалците пред лицето на правдата. Во заклучоците од овој Извештај стои дека не смее да се дозволи кризите да ја комплицираат експлоатацијата, при што ОН и донаторската заедница треба да ги поддржуваат националните власти, најмногу

во земјите во развој, да одговорат на заканите од трговија со луѓе и да ги идентификуваат и заштитат жртвите особено во вонредни состојби.

Седмиот глобален извештај на UNODC за трговија со луѓе опфаќа 141 земја и дава преглед на моделите и тековите на трговија со луѓе на глобално, регионално и национално ниво, врз основа на случаите на трговија со луѓе откриени помеѓу 2017 и 2021 година. Податоците дополнително се добиени со анализа на 800 резимеа на судски случаи и придружени со детални предлози до креаторите на политиките, со цел да помогнат во формулирањето на ефективни одговори (UNODC, 2023). Анализата на судските случаи прикажана во извештајот понатаму покажува дека жртвите на трговија со луѓе кога ќе бидат идентификувани, сами бегаат од трговците со луѓе и всушност се „самоспасувани“ – има повеќе случаи на жртви кои избегале и пријавиле кај властите по сопствена иницијатива (41 %) отколку случаите каде што жртвите биле лоцирани од страна на органите на редот (28 %), членовите на заедницата и граѓанското општество (11 %). Ова е особено алармантно имајќи предвид дека многу жртви на трговија со луѓе можеби не се идентификуваат како жртви или премногу се плашат од нивните експлоататори за да се обидат да избегаат (UNODC, 2023). Извештајот, исто така, објаснува дека војната и конфликтот нудат можности за искористување на трговците со луѓе. Тоа покажува дека војната во Украина ги зголемува ризиците од трговија со луѓе за раселеното население. Повеќето жртви кои се резултат на конфликти потекнуваат и се тргувани во земјите во Африка и Блискиот Исток (UNODC, 2023).

Разгледувајќи ги статистиките за трговија со луѓе по региони, извештајот покажува повисоки нивоа на неказнивост во Субсахарска Африка и Јужна Азија. Земјите во овие региони осудуваат помалку трговци со луѓе и откриваат помалку жртви отколку остатокот од светот. Во исто време, жртвите од овие региони се идентификувани во поширок опсег на земји отколку жртвите од другите региони (UNODC, 2023).

Глобалниот извештај за трговија со луѓе од 2023 година, исто така, ги испитува судските случаи кои покажуваат дека женските жртви се предмет на физичко или екстремно насилство од страна на трговците со луѓе со стапка три пати поголема од мажите, а децата се изложени речиси двојно почесто од возрасните. Во исто време, жените под истрага за трговија со луѓе имаат

значително поголема веројатност да бидат осудени отколку мажите. Ова сугерира дека правосудниот систем може да ги дискриминира жените и/или дека улогата на жените во мрежите за трговија со луѓе може да ја зголеми веројатноста тие да бидат осудени за кривичното дело (*UNODC, 2023*).

Повеќето држави имаат донесено закони со кои се казнуваат прекршителите кои се вклучени во широката дефиниција за трговија со луѓе од Протоколот за трговија со луѓе.

Свесни дека постои трговијата со луѓе, но кога престапниците не се гонат, се поткопува намерата и целта на Протоколот за трговија со луѓе, националните закони и принципи. Трговијата со луѓе е широко и далекосежно кривично дело кое бара добро развиени одговори врз основа на различните искуства на поединците.

Ефективното гонење на трговците со луѓе, истовремено со заштита и големо внимание за заштита на жртвата, испраќа моќна порака до прекршителите дека нивното криминално однесување ќе има страшни последици. Заштитата на слободата на една личност преку спроведување на закони со кои се забранува ропство, присилно ропство, принудна работа, услови слични на робови и трговија со луѓе е суштинска на едно праведно општество кое функционира во согласност со владеењето на правото (*UN protocol, 2000*).

Република Северна Македонија (PCM) од 2001 година е дел од глобалниот одговор за сеопфатно и организирано справување со феноменот на трговија со луѓе и илегална миграција, како една од најтешките форми на организиран криминал и најгрубо прекршување на човековите права и слободи.

Република С. Македонија е во географскиот регион во кој е присутна трговијата со луѓе и е идентификувана како земја на транзит и крајна дестинација. Во обидите за градење на единствен пристап на земјите од Југоисточна Европа за афирмирање на човековите права, но и за борба против транснационалниот организиран криминал, нашата земја ги има прифатено сите релевантни документи од Обединетите нации, Европската Унија, Советот на Европа и Пактот за стабилност. Некои од нив, како што се Универзалната декларација за човековите права (*Declaration of Helsinki, 1948*) и Меѓународниот пакт за економските, социјалните и културните права (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966, General Assembly*) се прифатени по пат на сукцесија, додека пак Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи (*European Convention on Human Rights, Рим, 1950*), Конвенцијата на Обединетите нации за борба против транснационалниот организиран криминал (*United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto, 2000, General Assembly*), Протоколите од Палермо (*UNODC, 2000*), и Декларациите од Брисел (*Declaration of Brussels, European Union, 2002*), Тирана (*Declaration of Tirana, OSCE, 2002*), Софија (*Declaration of Sofia, OSCE, 2004*) и други се потпишани и ратификувани во поново време. Во согласност со Уставот, ратификуваните меѓународни договори се дел од домашното право и не може да се менуваат со домашни закони (*Danailov V., et al, 2018*).

2. ДЕФИНИРАЊЕ НА ОСНОВНИ ПОИМИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во продолжение се дефинирани основните поими коишто се поврзани со трговијата со луѓе:

2.1. Трговија со луѓе

Според членот 3 (а) од Протоколот на ОН за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца (*UNODC, 2000*), кој ја дополнува Конвенцијата на ОН за борба против транснационалниот организиран криминал (*United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto, 2000, General Assembly*), „трговија со луѓе“ претставува регрутирање, транспорт, трансфер, чување или прием на лице, со користење средства како закана или употреба на сила или други форми на принуда, киднапирање, измама, злоупотреба на сила или злоупотреба на позицијата на ранливост или на давање и добивање исплати или бенефиција за да се добие согласност на лице што има контрола врз друго лице, заради експлоатација. Експлоатацијата вклучува минимум експлоатација со проституција на други лица или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуги, ропство или други дејства слични на ропство, робување или отстранување органи. Според членот 3 (б) од Протоколот Палермо на ОН, регрутирањето, транспортот, трансферот, чувањето и приемот на дете заради експлоатација ќе се сметаат за „трговија со луѓе“ и во случај да не се вклучени средствата дадени во параграфот (а). Според членот 3 (г) од Протоколот Палермо на ОН, за „дете“ се смета секое лице што нема навршени 18 години.

2.2. Принудна работа

Според Меѓународната организација на трудот од Конвенцијата за принудна работа бр. 29 (1930), терминот „принудна работа“ значи секаква работа или услуга што е изнудена од некое лице под закана со некаква казна и за која тоа лице не се понудило своеволно (*Co29 - Forced Labour Convention, 1930*).

2.3. Ропство

Според членот 1 од Конвенцијата на ОН за ропство (1926), ропство е статус или состојба на лице врз кое се демонстрира моќ како право на сопственост (*Slavery Convention, (1926), League of Nations*).

2.4. Криумчарење

Според Протоколот на ОН за криумчарење мигранти преку копно, море и воздух, кој ја дополнува Конвенцијата на ОН за борба против транснационалниот организиран криминал (*United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto, 2000, General Assembly*), „криумчарење мигранти“ означува стекнување, директно или индиректно, финансиска или друга материјална корист преку нелегален влез на лице во држава во која лицето не е државјанин или постојан жител.

2.5. Илегална миграција

Според Меѓународната организација за миграции (ИОМ), илегалната миграција се однесува на нелегален влез, престој и неовластена работа и се дефинира како движење што се случува надвор од регулативните норми на земјите што испраќаат, низ кои се транзитира и што примаат мигранти (*International migration organization*).

2.6. Ранливи категории лица

Специфична категорија на лица како деца, деца без придружба, лица со посебни потреби, стари лица, бремени жени, самохрани родители со деца, жртви на трговија со луѓе, лица со сериозни болести, лица со ментални нарушувања и лица што биле подложени на тортура, силување или други сериозни форми на психичко, физичко или сексуално насилство, како што се жртви на осакатување женски гениталии (*Directive 2013/33/EU*).

2.7. Состојба на ранливост

Ситуација во која засегнатото лице нема вистинска или прифатлива алтернатива освен да се потчини на извршената злоупотреба (*Directive 2011/36/EU*).

2.8. Идентификација

Збир на постапки и мерки на надлежните институции за постапување што, врз основа на околностите во кои е пронајдено лицето потенцијална жртва на трговија со луѓе, се насочени кон собирање информации и факти заради утврдување елементи на трговија со луѓе.

2.9. Жртва на кривично дело

Физичко лице што претрпело штета, вклучувајќи физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на неговите права, слободи и интереси како последица на извршено кривично дело (*Закон за кривична постапка (ЗКП) на РСМ, чл. 21 ст. 4*).

2.10. Жртва на трговија со луѓе

Жртва на кривичните дела трговија со луѓе според член 418-а, и трговија со дете според чл. 418-г од Кривичен законик на РСМ подразбира лице што било предмет на трговија со луѓе и жртва на кривичното дело.

2.11. Потенцијална жртва на трговија со луѓе

Лице од ранлива категорија за кое врз основа на ранливата состојба и околностите во коишто се наоѓа, постојат силни показатели (индикатори) дека е жртва на трговијата со луѓе, но нејзината/неговата идентификација сè уште не е завршена или лицето одбива да биде идентификувано како жртва.

2.12. Дете

Лице што не наполнило 18 години (*UNICEF, 1989*).

2.13. Непридружувано дете-странец

Непридружувано дете-странец е лице-странец што се наоѓа на територијата на РСМ и кое во моментот на идентификацијата е на возраст до 18 години, не е придружувано од неговите родители или од со закон определен старател од надлежна институција, или по неговото пристигнување во РСМ останало без таква придружба.

2.14. Национален механизам за упатување (НМУ)

Систем на соработка преку кој државните институции ги исполнуваат своите одговорности за заштита и промоција на човековите права на жртвите на трговијата со луѓе. Улогата на НМУ е да се обезбеди ефикасен систем на идентификација, упатување, прифаќање, помош и заштита на жртвите. Канцеларијата на Националниот механизам за упатување функционира во рамките на Министерството за труд и социјална политика од септември 2005 година.

2.15. Транснационален механизам за упатување

Механизми и системи што се подготвени за сеопфатна помош и транснационална поддршка за жртви. Транснационалните механизми за упатување го поврзуваат целиот процес за упатување од првична идентификација до враќање и помош во земјите на транзит, земјите на дестинација и земјите на потекло, вклучувајќи соработка помеѓу различни државни институции, здруженија на граѓани и меѓународни организации.

2.16. Стандардни оперативни процедури (СОП)

СОП уредуваат постапки, процедури и начини на обезбедување помош и заштита на сите жртви на трговијата со луѓе и илегалната миграција, преку еден сеопфатен пристап заснован на човековите права, и се фокусираат на жртвите во форма на институционализирана рамка за соработка.

2.17. Заштита и помош

Мерки, програми и услуги чија цел е рехабилитација на жртвите, според членот 6 од Палермо-протоколот на ОН (*UNODC, 2000*). Овие мерки може да бидат понудени од здруженија на граѓани, државни или меѓународни организации во земјите на дестинација, транзит и потекло. Овие мерки може да вклучуваат сместување, медицинска заштита, психолошка помош, едукација, стручни обуки, вработување, правна помош и транспорт, но не се ограничени на нив.

2.18. Реинтеграција

Реинтеграција на жртви е повторно соединување со семејството, заедницата или нивна интеграција во нова заедница. Освен самиот чин на враќање, ова, исто така, вклучува интеграција на жртвата во социјална средина со долгорочно социјално и економско решение.

2.19. Враќање

Враќање на едно лице во неговата/нејзината земја и/или заедница на потекло. Во контекст на активностите за борба против трговијата со луѓе, враќањето не значи само физички транспорт на жртвата, туку, исто така, и механизми што обезбедуваат безбедно и достоинствено враќање.

2.20. Обезбедувачи/даватели на услуги

Стручен персонал од надлежни институции и организации што обезбедуваат услуги за жртвите на трговијата со луѓе (даватели на услуги).

2.21. Прифатилиште/центар за сместување

Објекти што обезбедуваат привремено сместување на претпоставени жртви и жртви на трговијата со луѓе и нудат краткорочно и/или долгорочно сместување.

2.22. Заштита на сведоци

Безбедносни мерки потребни за обезбедување безбедност на жртвите во текот на правните процедури. Заштита на сведоците може да се понуди пред, во текот на и/или по завршувањето на кривичните постапки и може

да вклучи една или повеќе мерки предвидени со Законот за заштита на сведоци.

2.23. Организирана криминална група

Структурирана група од три или повеќе лица, која постои одреден временски период и дејствува заеднички заради извршување на едно или повеќе сериозни кривични дела или кривични дела утврдени во согласност со оваа Конвенција, за да се добие директна или индиректна, финансиска или друга материјална корист (*United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Article 2. Palermo, 2000*).

3. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП

Иако мултилатералните организации ги препознаваат погубните последици од проблемот и постои универзално политичко признание дека трговијата со луѓе претставува меѓународна криза, сепак, не постои заеднички пристап и договор за формулирање на механизмот за справување со овој проблем, како на национално, така и на меѓународно ниво.

Првиот глобален чекор во дефинирање и спротивставувањето на трговијата со луѓе е направен од страна на Обединетите нации во 2000 година, со објавување на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал (Конвенција на ОН против транснационалниот организиран криминал и протоколи за нив, 2000 година) која содржи два протоколи, Протокол за трговија со луѓе и Протокол за криумчарење на луѓе.

Усвојувањето на Протоколот од Палермо е клучен фактор за признавање на трговијата со луѓе како значаен проблем од страна на државите. Неговата ратификација поттикнува законодавни иницијативи и закони за борба против трговијата со луѓе кои се подготвуваат и спроведуваат од страна на земјите членки на ОН. Протоколот од Палермо има фундаментално влијание врз поставувањето на насоката што подоцна ја преземаат државите и меѓународните организации во справувањето со прашањата за трговија со луѓе.

Сепак, Протоколот од Палермо е најмногу критикуван затоа што нуди единствено перспективи за спроведување на законот и организираниот криминал, без перспектива заснована на човекови права во борбата против трговијата со луѓе, вклучувајќи ги и признавањето на правата на жртвите и мерките за заштита (*Scarpa, S., 2020*).

3.1. Основна хипотетичка рамка

Времето покажува дека решенијата на ОН за трговија со луѓе се глобално водени, широко засновани и насочени кон различни општества. Постои потреба од регионални и државни иницијативи кои ќе се однесуваат на протоколи во борбата против трговијата со луѓе и ќе одговорат на предизвиците на локално ниво.

Р.С. Македонија е жариште за трговија со луѓе со оглед на социјалните и економските проблеми, географската положба како транзит меѓу истокот и западот, како и богатството на религии и религиозни сфаќања.

3.2. Цели и задачи:

- Квалитативна анализа на законите и стратегиите кои се однесуваат на трговијата со луѓе во Р.С. Македонија, особено на трговијата со жени;
- Квалитативна анализа на законите и стратегиите кои се однесуваат на трговијата со луѓе во земјите од ЕУ (Хрватска и Германија), особено на трговијата со жени;
- Анализа на имплементација на законите и стратегиите.

3.3. Потцели:

- Оценка на методите за спречување на трговијата со луѓе во земјите од ЕУ, Хрватска и Германија;
- Потребата од адаптација на методите за спречување на трговија со луѓе од земјите од ЕУ (Хрватска и Германија) во Р.С. Македонија со оглед на условите на средината;
- Применливост на методите за спречување на трговија со луѓе од Хрватска и Германија во Р.С. Македонија;
- Улогата на социјалните мрежи како помошна алатка во справување со трговијата со луѓе;
- Соработка со европските полициски (Интерпол) сили и тајни служби.

3.4. Методи и техники на истражувањето

Истражувањето беше насочено кон квалитативен пристап на законите и стратегиите за справување со трговијата со луѓе, со посебен акцент на трговијата со жени во Р.С. Македонија и земјите од ЕУ (Хрватска и Германија). Притоа беше направена анализа на нивната содржината. Податоците беа преземени од достапната електронска литература.

За Р.С. Македонија беше разгледана Националната стратегија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција (2021-2025) како и законите кои се донесени, а се однесуваат на оваа проблематика.

Од достапната литература беа извадени постојните закони и стратегии кои се однесуваат на земјите од ЕУ, а потоа посебно за Хрватска и Германија.

4. Закони и стратегии за справување со трговијата со луѓе во земјите од ЕУ (EU strategy on combatting trafficking in human beings 2021-2025)

Во продолжение ќе биде претставена Стратегијата на Европската Унија за борба против трговијата со луѓе, со посебен осврт на трговијата со жени во Хрватска и Германија за периодот 2021-2025 година. И покрај постигнатиот напредок, трговијата со луѓе останува сериозна закана во Европската Унија, загрозувајќи илјадници поединци секоја година, особено жени и деца (*EU Strategy towards the Eradication of trafficking in human beings and identifying further concrete actions; COM (2017)*). Трговците со луѓе ја користат социјалната нееднаквост, економската и социјалната ранливост на луѓето кои се дополнително влошени од пандемијата на ковид-19, што секако им олеснува на сторителите полесно да најдат жртви. Пандемијата, исто така, го има отежнато пристапот на жртвите до правдата, помошта и поддршката, а со тоа и одговорот на кривичната правда на злосторството. Дополнително, трговците со луѓе се префрлаат на нов бизнис-модел на онлајн регрутирање и искористување на жртвите, што го отежнува одговорот на органите за спроведување на законот и на судството (*COVID-19 pandemic and its impact for victims and survivors of trafficking in persons, 2020*).

Стратегијата на Европската Унија за борба против трговијата со луѓе (2021-2025) ги идентификува клучните приоритети со цел поефикасна борба против трговијата со луѓе. Оваа стратегија предлага конкретни активности, кои ќе се развијат со целосно почитување на основните права, за рано откривање и запирање на трговијата со луѓе, заштита на жртвите и помош за да можат да ги обноват своите животи (*EU strategy on combatting trafficking in human beings 2021-2025*).

Бидејќи трговијата со луѓе е особено сериозна форма на организиран криминал, оваа стратегија е тесно поврзана со Стратегијата на ЕУ за справување со организираниот криминал 2021-2025 година. Додека холистичките приоритети и клучните активности на стратегијата против организираниот криминал се однесуваат на трговијата со луѓе, оваа стратегија одговара на специфичните аспекти на кривичното дело трговија со луѓе.

4.1. Сеопфатен одговор на борбата против трговијата со луѓе – од превенција преку заштита на жртвите до гонење и осуда на трговците со луѓе

Трговијата со луѓе е сложен криминален феномен. Трговците со луѓе ја злоупотребуваат ранливата ситуација на поединци за да добијат профит. Во синџирот на трговија со луѓе, жртвите трпат сериозни краткорочни и долгорочни штети поради што бараат итна помош, поддршка и заштита, како и перспектива за реинтеграција за подобар живот на жртвите. Комплексноста на феноменот на трговија со луѓе бара сеопфатен одговор. Има потреба од сеопфатни правни, политички и оперативни иницијативи за борба против трговијата со луѓе на кохерентен и широк начин – од превенција до осуда на криминалци, притоа нагласувајќи ја заштитата на жртвите во сите фази, земајќи ги предвид особено жените и децата жртви, како и трговијата со луѓе за сексуална експлоатација.

Законодавството е една од најмоќните алатки со кои располага системот бидејќи овозможува дефинирање на криминалот, поставување санкции и заеднички цели за гонење на криминалците и заштита на жртвите.

Директивата на ЕУ за борба против трговија со луѓе е столбот на напорите на ЕУ во борбата против трговијата со луѓе (*Directive 2011/36/EU*). Правилна и целосна имплементација на Директивата е приоритет на Комисијата за да се осигура дека трговците со луѓе нема да имаат корист од различните пристапи низ Европа и дека жртвите добиваат соодветна заштита во ЕУ, без разлика каде се наоѓаат.

Набљудувањето на имплементацијата на Директивата во земјите членки на ЕУ, укажува на тоа дека и покрај преземените иницијативи за превенција, побарувачката за користење на услугите на експлоатирани жртви не е намалена. Неказнувањето на сторителите во ЕУ опстојува, а бројот на гонења и пресуди на трговците со луѓе останува низок.

На политичко и оперативно ниво, од клучно значење е да се обезбеди прекугранична, регионална и меѓународна соработка, вклучително и преку развивање и споделување знаење и информации, како и преку интероперабилност на информациските системи. Овие практики ги прават

извршните и судските органи подготвени да ги опструираат криминалците и да ги поддржат жртвите. Додека криминалните мрежи се движат преку границите – преку земјите на потекло, транзит и дестинација – истрагата и гонењето на злосторствата е надлежност на земјите членки во нивната јурисдикција. Преку граничните случаи на трговија со луѓе е тешко да се истражат бидејќи бараат ресурси, координација и добра комуникација помеѓу релевантните органи (*Eurojust Report on Trafficking in human beings, Best practices and issues in judicial cooperation (2021)*). На органите за спроведување на законот, исто така, им треба капацитет, алатки и структурирана соработка за справување со дигиталниот начин на работа на трговците со луѓе. Агенциите на ЕУ, како што се Европол и Европска правда, ја олеснуваат блиската соработка и координација помеѓу националните власти за успешни оперативни дејства за изведување на криминалците пред лицето на правдата и за идентификување и заштита на жртвите.

Кога жртвите ги враќаат органите на власта или доброволно самите се враќаат од земјата каде што биле експлоатирани во нивните земји на потекло, неопходна е навремена соработка помеѓу релевантните актери за насочена помош, поддршка и мерки за интеграција и на поаѓањето и на местото на пристигнување. Во таквите процеси, за да се овозможи пристап на жртвите до нивните права во прекуграничните случаи, постојат транснационални механизми за упатување, т.е. платформи за прекугранична соработка на релевантните јавни власти и граѓанското општество вклучени во следењето на идентификацијата, помошта и заштитата на жртвите на трговија со луѓе (*Study on Reviewing the functioning of National and Transnational Referral Mechanism (2020)*).

За подобро да се справи со овие прекугранични и транснационални предизвици, Комисијата финансира и координира збир на активности за понатамошно подобрување на пристапот и оперативната работа за борба против трговијата со луѓе. Активностите имаат за цел да ја подобрат размената на информации, вклучително и за прекугранична соработка помеѓу органите за спроведување на законот и судските тела; да се зајакне соработката и координацијата меѓу агенциите на национално и транснационално ниво; да помогне во понатамошното зајакнување на поддршката за жртвите и нивното

упатување во Европа и пошироко; и да се промовира подигање на свеста, истражување и анализа на податоци преку поддршка на соработка помеѓу релевантните национални тела.

Потребно е соодветно финансирање кое би ги олеснило заедничките истраги и гонења од страна на националните власти, би го зголемило капацитетот на органите за спроведување на законот при што ќе се создаде широк сојуз меѓу засегнатите страни за мултиагенциски и мултидисциплинарен пристап во борбата против криминалот. Тоа, исто така, ќе овозможи поддршка и интеграција на жртвите во Европа и во земјите партнери (*Study on the Comprehensive policy review on-trafficking projects funded by the European Commission, 2016*).

Приоритетите од оваа стратегија се поддржани со соодветно финансирање со цел да се постигне влијание и да се обезбедат соодветни одговори на различните форми на експлоатација. Покрај активностите директно управувани од Комисијата, Комисијата ги советува земјите членки да им дадат приоритет на нивните акции против трговија со луѓе во националните програми во рамките на Фондот за азил, миграција и интеграција, Фондот за внатрешна безбедност и инструментот за гранично управување и виза во согласност со приоритетите на оваа Стратегија, имајќи го предвид националниот контекст и потреби. Финансирањето на безбедносните истражувања на Хоризонт Европа придонесува и за приоритетите на оваа стратегија.

Со цел да се справи со ситуацијата во земјите на потекло и транзит кон Европа и надвор од неа, се користат тематски и географски финансирања од ЕУ според приоритетите, со посебно внимание на (i) родовата застапеност, (ii) координацијата со донаторите, (iii) локална сопственост и (iv) поддршка на граѓанските организации и локални активисти; (v) потреба за посебна заштита на децата во миграција (*Vulnerability of children in migration to traffickers in the Commission Communication on the protection of children in migration, COM, 2017*)

4.2. Намалување на побарувачката што ја поттикнува трговијата со луѓе

Организираните криминални групи работат врз основа на основниот економски принцип на високата побарувачка што ги поттикнува нивните активности. Побарувачката ги поттикнува сите форми на експлоатација на луѓето во ранливи ситуации, кои трговците со луѓе ги користат, особено во секторите со висок и средно висок ризик. Ова за возврат носи огромни приходи за организираните криминални групи и за оние кои ги користат предностите и профитираат од експлоатацијата на телата, услугите и трудот на жртвите на трговија со луѓе. Во ЕУ, за една година, криминалните приходи од трговија со луѓе за сексуална експлоатација, што е најраспространетата цел на трговијата со луѓе, се проценуваат на околу 14 милијарди *евра* (*Europol, 2015*). Оваа сума не ја зема предвид трговијата со луѓе за труд и други форми на експлоатација. **Затоа, намалувањето на побарувачката на ефективен начин е од суштинско значење за да се скрати финансиската добивка на трговците со луѓе и на тој начин да се осигура дека криминалот не се исплати.** Како дел од мерките за превенција, таа е опфатена во Директивата за борба против трговија со луѓе, која ги повикува земјите членки да размислат за криминализирање на свесно користење на услугите добиени од тргувани лица. Зголемениот број на жртви укажува на влошување на состојбата и повикува на посилен и усогласен одговор за намалување на незаконската побарувачка за експлоатирани услуги на жртвите на трговија со луѓе. Со оглед на сериозната и обемна природа на ова кривично дело низ ЕУ и различните правни толкувања, кои ги попречуваат напорите за намалување на побарувачката, треба темелно да се анализира криминализацијата на свесно користење на експлоатирани услуги и производи од жртвите. Како дел од евалуацијата на Директивата за борба против трговија со луѓе, Комисијата спроведува процена за можноста да има минимални правила во ЕУ кои го криминализираат користењето на искористените услуги на жртвите на трговија со луѓе.

Кампањите за подигање на свеста за ризиците од трговија со луѓе се важни средства за откривање и спречување на криминалот. Тие помагаат јавноста, работодавците и корисниците на услугите на жртвите да бидат свесни за трговијата со луѓе. Ваквите кампањи најдобро се спроведуваат во соработка со

релевантни граѓански организации. Комисијата организира комуникациска кампања, заедно со земјите членки и граѓанското општество, насочена кон секторите со висок и среден ризик, вклучително и за сексуална експлоатација.

Работната експлоатација се однесува на 15 % од сите жртви на трговија со луѓе во Европската Унија, при што сè поголем број жртви остануваат неоткриени. За да се намалат овие бројки, во ЕУ се јакне кривично-правниот одговор на трговијата со луѓе за трудова експлоатација. Националните власти ги интензивираат напорите за здружување со трудовите инспектори и/или социјалните партнери и агенциите на ЕУ, особено со Европол, и во рамките на нејзините надлежности со Европската агенција за труд, за да се спроведат усогласени и заеднички инспекции со висок ризик, сектори за идентификување на жртвите и нивните експлоататори. Засилената соработка меѓу релевантните органи на земјите членки и другите чинители преку Европската платформа за справување со непријавената работа (<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1299&langId=en>) во рамките на Европската управа за труд, помага да се добие знаење и да се покажат преносливи искуства, вклучително и да се идентификуваат жртвите кои се тргувани за трудова експлоатација. Поттикнувањето на развојот на јавно-приватни иницијативи со бизниси во сектори со висок ризик и високоризични средини, исто така со вклучување на регионално и локално ниво, ги поддржува напорите за зголемување на откривањето на жртвите на трговија со луѓе и пријавувањето на криминалот до властите.

Работодавците исто така можат да придонесат за намалување на побарувачката на експлоатирани жртви на трговија со луѓе. Вработување во ЕУ без потребниот правен статус е еден од главните двигатели за шверцот, како и за трговијата со луѓе во ЕУ (https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/smuggling_and_trafficking._rights_and_intersections_1.pdf). Директивата за санкции на работодавците забранува вработување на државјани на трети земји кои нередовно престојуваат, вклучително и жртви на трговија со луѓе.

Бизнисите во одредени сектори – како што се угостителството, текстилот, риболовот, земјоделството и градежништвото – може да се потпрат на работната

сила на луѓето кои се во ранлива ситуација. Затоа тие имаат важна улога и треба да преземат мерки против кршењето на човековите права.

4.3. Сузбивање на криминалниот модел за запирање на експлоатацијата на жртвите

Организираните криминални групи кои тргуваат со луѓе се добро структурирани и во професионални криминални мрежи кои дејствуваат и на меѓународно ниво. Тие работат со специјализирани задачи, вклучувајќи регрутирање, транспорт, обезбедување клиенти, чување на жртвите или организирање, сместување и храна за жртвите (<https://data.europa.eu/doi/10.2837/64101>). Насилството, заканите, манипулациите и измамите се користат за регрутирање и искористување на жртвите. Овие групи често се вклучени во криумчарење мигранти, перење пари, корупција, измама со документи, дрога и други сериозни кривични дела кои ги поддржуваат нивните основни активности. Микромрежите работат главно на полето на сексуална експлоатација каде што макроата контролираат мали групи до пет лица или поединечно.

Европската комисија собира податоци на ниво на ЕУ за трговијата со луѓе од 2008 година. Подобрување на понатамошно собирање на податоци и известувањето за нив низ земјите членки на ЕУ за трговците со луѓе и за жртвите, нивната националност, пол, возраст и форми на експлоатација, помага за подобро насочување и креирање на политиките на дејствување.

4.3.1. Ефективни оперативни средства против криминалниот бизнис-модел

Организираните криминални групи специјализирани за трговија со луѓе сè повеќе ги искористуваат легалните бизниси (како што се хотели, ноќни клубови и салони за масажа) во нивните операции, на пример со регрутирање работници, ангажирање во договорни односи во земјата на потекло и нивно пренесување во земјата на експлоатација. За да се наруши криминалниот бизнис-модел на трговија со луѓе, земјите членки се охрабруваат да ги користат

алатките и пристапите наведени во врска со приоритетот на Стратегијата на ЕУ за справување со организираниот криминал 2021-2025 за отстранување на профитот од организираниот криминал и спречување на инфилтрација во легалната економија и општеството. Ова вклучува систематска употреба на финансиски истраги во истрагите за спроведување на законот, како и развивање и спроведување на цврста рамка за идентификување, заплenuвање и конфискација на криминални средства. Покрај тоа, собраните средства може да се користат за обесштетување на жртвите и за поддршка на жртвите, како и за прекугранични активности за борба против трговија со луѓе од страна на органите за спроведување на законот, како сугестија од Директивата за борба против трговија со луѓе.

Оперативните активности на земјите членки, со поддршка на агенциите на ЕУ, имаат конкретни резултати во рамките на Европската мултидисциплинарна платформа против закана од криминал (ЕМРАСТ).

Европол ги олеснува разузнавачките и финансиските истраги на земјите членки и поддржува ефективна прекугранична оперативна соработка, исто така преку заеднички истражни тимови и денови за заедничка акција.

4.3.2. Справување со културата на неказливост преку градење капацитети за силен одговор на кривичната правда

Малиот број на гонења и пресуди на трговците со луѓе сè уште значи дека трговијата со луѓе е кривично дело со низок ризик и висок профит. За да се прекине синџирот на трговија со луѓе, од суштинско значење е силниот одговор на кривичната правда за да се спроведат ефективни истраги, гонења и пресуди, земајќи ја предвид, меѓу другото, родовата специфична природа на кривичното дело. Ова бара градење експертиза и назначување на специјализирани експерти и одделенија или единици за трговија со луѓе меѓу надлежните органи на национално и локално ниво (*EU Strategy towards the Eradication of trafficking in human beings and identifying further concrete actions; COM (2020)*).

Криминалните активности брзо се развиваат. Ова бара органите за спроведување на законот и судството да бидат во чекор со вештините, способностите и знаењата за достапните алатки, услуги и технологии.

Стратегијата на ЕУ за справување со организираниот криминал 2021-2025 ги дефинира целите, активностите и улогата на поединците за подобрување на пристапот до вештини, знаење и оперативна експертиза. Во овој контекст, со цел да се разбие криминалниот модел за жртви на трговија со луѓе за експлоатација, треба да се зајакнат напорите за градење капацитети.

Систематската обука на оние кои треба да го спроведат законот и правдата за специфични елементи на кривичното дело, како и практични вежби засновани на симулација на повеќе засегнати страни за тестирање на процедурите во постапувањето со случаите на трговија со луѓе ќе ја зголеми професионалноста и координацијата во постапувањето со случаите и ќе обезбеди соодветно следење. Ваквите активности за обука се охрабруваат да се фокусираат на специфичните карактеристики на трговијата со луѓе за различни форми на експлоатација (сексуална, принудна работа, принуден криминал, принудно питачење, трговија со деца), сложената динамика помеѓу трговијата со луѓе и другите недозволен активности, методите за откривање на криминалот и неговите финансиски аспекти, улогата и употребата на интернетот и социјалните медиуми, како и за развивање вештини за управување со истраги и нивно придвижување кон кривично гонење (собирање докази, интервјуирање на жртви, заштита на жртвите, транснационална соработка).

Покрај специјализираната обука за спроведување на законот на оние кои работат на случаи на трговија со луѓе, неопходна е обука и на други службеници кои работат во други области на криминалот, како и обука на судството за да се зголеми откривањето, пријавувањето и да се подобри постапувањето со случаите на трговија со луѓе.

За да се земат предвид перспективата и потребите на жртвите, обуката треба да се одвива со повеќе засегнати страни, вклучувајќи ги, меѓу другото, оние кои го спроведуваат законот, судските власти, граѓанското општество, социјалните работници, одговорните лица за заштита на децата, образованието и давателите на здравствена заштита. Посебно внимание треба да се посвети на обуката на полицијата, трудовите инспектори, граничарите, обвинителите и судиите за тоа како да се работи со жртвите за време на кривичната постапка, на откривање знаци дека се жртви на трговија со луѓе и на упатување на жртвите до служби за поддршка, во согласност со применливите процедури. Случаите кои

вклучуваат деца жртви на трговија со луѓе, бараат обучени службеници кои се свесни за посебните ранливости на децата жртви и кои се добро обучени за правата на децата и потребите за заштита во текот на кривичната постапка.

Обуката на професионалците во правосудството за достапните инструменти за судска соработка во кривичното право ќе придонесе за интензивирање на соработката помеѓу органите за спроведување на законот и судските органи, како и другите релевантни фактори како што се трудовите инспектори или социјалните партнери.

Европската комисијата финансира и координира мерки за градење капацитети за спроведување на законот во прекугранична и транснационална соработка, како што се симулациски вежби. Дополнително, Комисијата го олеснува, заедно со Европска правда, создавањето на фокус група на специјализирани обвинители против трговијата со луѓе, со цел да се интензивира судската соработка. Овие активности создаваат можности за понатамошна соработка во спроведувањето на законот и судството и исто така доведуваат до развој на насоки за нивната понатамошна работа.

4.3.3. Справување со дигиталниот бизнис-модел на трговците со луѓе

Организираните криминални групи брзо го приспособуваат својот начин на работа и бизнис-модел на променливите модели на побарувачка. За време на пандемијата на „ковид-19“, трговците со луѓе сè повеќе се ориентирале на интернетот за секоја фаза на трговија со луѓе. Тие го користеле дигиталниот простор за регрутирање и експлоатација на жртви, организирање на нивниот транспорт и сместување, рекламирање на жртвите преку интернет и допирање до потенцијални клиенти, контролирање на жртвите, комуникација меѓу сторителите и криење на приходите од криминал. Децата особено се изложени на ризик да станат жртви на трговци преку интернет. Додека криминалците успеваат да ги искористат предностите од дигиталната ера, органите за спроведување на законот се соочуваат со големи предизвици да го задржат темпото, вклучително и откривање знаци на експлоатација во онлајн рекламите и добивање на клучни дигитални докази (*Europol, 2021*).

Предизвиците создадени од дигиталната ера за органите за спроведување на законот и судските тела во борбата против трговијата со луѓе треба да се решат во согласност со хоризонталниот приоритет на Стратегијата на ЕУ за справување со организираниот криминал 2021-2025 година, поврзана со современиот одговор на спроведувањето на законот на технолошките случувања. Европол поддржува засилување на откривањето на интернет-содржините што ги користат трговците со луѓе. Најдоброто користење на технологијата и потпирањето на дигитални докази може да ја олесни ситуацијата на жртвите во кривичната постапка. На пример, би имало помала потреба од сведочење на жртвите доколку се најдат други видови докази, и жртвите би ја избегнале траумата од соочување со своите трговци на суд.

Покрај веќе постојните обврски за платформите за отстранување нелегална содржина според директивата за е-трговија (предлог за Законот за дигитални услуги) (<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>), Европската комисија води дијалог со релевантните интернет и технолошки компании за да се намали употребата на онлајн платформи за регрутирање и експлоатација на жртви. Давателите на интернет-услуги и поврзаните компании се дел од решението за поддршка на напорите за борба против трговијата со луѓе, со идентификација и отстранување на онлајн материјали поврзани со експлоатација и злоупотреба на жртвите на трговија со луѓе. Затоа се охрабрува соработката со приватниот сектор за искористување на иновациите и експертизата за развој на решенија засновани на технологија за поддршка на превенцијата и борбата против трговијата со луѓе. Активностите за превенција и подигање на свеста за безбедно користење на интернетот и социјалните медиуми, меѓу другото, може дополнително да придонесат за ублажување на ризикот од трговија со деца.

4.4. Заштита, поддршка и зајакнување на жртвите, особено жените и децата

Трговијата со луѓе е тешко кршење на основните права, што предизвикува големи страдања и долготрајна штета на жртвите. Покрај сеопфатните активности на Стратегијата на ЕУ за правата на жртвите (2020-2025) и

сеопфатната стратегија на ЕУ за правата на детето, оваа Стратегија предлага мерки за подобрување на состојбата на жртвите на трговија со луѓе. Трговија за сексуална експлоатација – која е најзастапена форма на експлоатација – е форма на родово базирано насилство, вкоренето во родовите нееднаквости. Неколку фактори ја зголемуваат ранливоста на жените и девојчињата на трговија со луѓе, вклучувајќи ја родовата нееднаквост, сиромаштијата, социјалната исклученост, етничката припадност и дискриминацијата. Податоците на ниво на ЕУ ја истакнуваат родовата димензија на криминалот. Речиси три четвртини (72 %) од сите жртви во ЕУ и 92 % од жртвите на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација се жени и девојчиња. Речиси четвртина од сите жртви на трговија со луѓе се деца. Повеќето од децата жртви се државјани на ЕУ и се тргувани за сексуална експлоатација. Децата во миграција, особено децата мигранти без придружба, се исто така особено ранливи на трговците со луѓе. Предложената акција ги зема предвид овие обрасци и се однесува на ситуацијата на другите ранливи групи и на пресекот меѓу нив, вклучувајќи ги ЛГБТ-лицата, лицата со попреченост и лицата од етничко малцинско потекло, како што се оние кои припаѓаат на маргинализираните ромски заедници. Младите жени и малолетниците од ромските заедници се особено ранливи на експлоатација и трговија поради неколку социо-економски фактори како што се повеќедимензионалната сиромаштија, антициганизмот, ниското ниво на образование, несигурните услови за домување, социјалната исклученост и дискриминација.

Раната идентификација на жртвите е од клучно значење за брза помош, поддршка и заштита на жртвите на трговија со луѓе и им овозможува на полицијата и обвинителството подобро да ги истражат и казнуваат трговците со луѓе. Службениците на првата линија, како што се граничарите, полицајците, социјалните работници и инспекторските служби се клучни во овој поглед. Вклучувањето на граѓанските организации во идентификацијата на жртвите и нивното упатување за поддршка е предизвик, исто како и недостигот на обука на професионалци во случаите за поддршка на прекуграничните жртви (*Study on Reviewing the functioning of National and Transnational Referral Mechanism (2020)*).

За да се подобри сегашната ситуација во ЕУ, Комисијата предлага проактивна рана идентификација на жртвите проследена со силна поддршка во справувањето со потребите на жртвите. Но, обезбедувањето помош, поддршка и заштита на жртвите останува предизвик. Жртвите често се соочуваат со тешкотии во пристапот до нивните права. Нивните специфични потреби и околности, во зависност од облиците на експлоатација на кои биле подложени, нивниот пол и возраст, систематски не се земаат предвид. Пристапот до компензација за жртвите на трговија со луѓе е отежнат од многу причини, вклучително и од сложеноста на постапката. Жртвите кога ќе го пријават делото, не треба да се плашат од одмазда и секундарна виктимизација во текот на кривичната постапка. Тие не треба да бидат казнети за злосторства што биле принудени да ги вршат за време на нивната експлоатација. Тие треба да се третираат како иматели на права, без предрасуди или пристрасност. Понатаму, можностите за жртвите да ги обноват своите животи, исто така, остануваат ограничени бидејќи програмите за реинтеграција и рехабилитација треба дополнително да се развиваат, а можностите за трајни решенија, како што е вклучувањето на пазарот на трудот, се ретки (*Study on Reviewing the functioning of National and Transnational Referral Mechanism (2020)*).

Комисијата ги поддржува напорите на земјите членки за подобрување на раната идентификација на жртвите, како и нивното упатување до услуги за помош, поддршка и заштита, земајќи ги предвид нивните посебни потреби и формите на експлоатација на кои биле изложени. Посебно внимание треба да се посвети на децата жртви и децата во ризик од трговија со луѓе, со систематско пријавување и предупредувања за исчезнати деца за рана идентификација, процедури за упатување приспособени на децата жртви, брзо назначување старатели и ефективна бесплатна правна помош. Комисијата промовира активности како што се родово чувствителни обуки и обуки засновани на детски права за професионалци кои најверојатно ќе дојдат во контакт со жртвите (како што се органите за спроведување на законот, судството, трудовите инспектори, службениците за имиграција и азил, граничари, социјални работници, или здравствениот персонал), развивање насоки, алатки и размена на искуства меѓу учесниците за подобрување на националните структури и соработка за идентификација, помош и поддршка на жртвите, вклучително и национални механизми за упатување.

Во согласност со Директивата за борба против трговија со луѓе, земјите членки на ЕУ преземаат мерки за воспоставување соодветни механизми насочени кон рана идентификација, помош и поддршка на жртвите, т.н. механизми за упатување. Европската комисија има спроведено студија за националните и транснационалните механизми во земјите членки. Студијата ги идентификува областите за понатамошни подобрувања: откривање на потенцијални жртви; ставање на располагање на соодветно сместување, особено за децата жртви; зајакнување на соработката меѓу сите актери, вклучително и граѓанските организации; и подобро следење на влијанието и резултатите од мерките во сите фази на упатувањето. Земајќи ја предвид постојната национална и транснационална соработка, Комисијата ги зајакнува активностите за подобрување на поддршка и упатување на жртвите во прекуграничен дел, кон целта за воспоставување европски механизам за соработка за упатување, со поддршка на релевантни агенции на ЕУ (како што се Европската канцеларија за поддршка на азил, Агенцијата за фундаментални права, Европскиот институт за родова еднаквост и Cerpol).

Поддршка за земјите членки нудат и десетте агенции на ЕУ кои ја имаат потпишано заедничката декларација за посветеност да работат заедно против трговијата со луѓе во 2018 година. Комисијата ја координира нивната соработка, во согласност со нивните соодветни мандати, за справување со предизвиците поврзани со жртвите на трговијата со луѓе.

За да се справи со трговијата со луѓе на локално, регионално и транснационално ниво и да има корист од достапните европски инструменти за финансирање, Европската комисија ја поттикнува соработката помеѓу релевантните национални, локални власти и региони, градови и општини. Комисијата бара поблиска соработка со Европскиот економски и социјален комитет и Комитетот на регионите и соодветните партнери за борба против трговијата со луѓе. Партнерството за интеграција, потпишано од Комисијата и Комитетот на регионите, ќе обезбедува поддршка за интеграција на сите мигранти, вклучително и жртви на трговија со луѓе од земји кои не се членки на ЕУ (https://ec.europa.eu/home-affairs/news/european-commission-committee-regions-partnership-integration_en).

Жртвите на трговија со луѓе треба да имаат пристап до соодветно и безбедно сместување кое ќе им овозможи да избегаат од трговците со луѓе и кое би било приспособено на нивните специфични потреби и околности. Потребни се безбедни засолништа за деца, жени и мажи. Засолништата за лица од ист пол кои исто така обезбедуваат поддршка фокусирана на траума, може ефективно да помогнат во закрепнувањето на жртвите. Во овој поглед, Комисијата овозможува насочена финансиска поддршка за засолништата за жртви на трговија со луѓе – вклучувајќи специјализирани установи за жени и деца жртви на трговија со луѓе.

Социјалните, економските и образовните мерки се суштински за жртвите да се реинтегрираат во општеството. Европската комисија ги олеснува и промовира програмите за поддршка на жртвите во нивното закрепнување и реинтеграција, како што се здравствени, психолошки или правни специјализирани услуги и пристап до образование и економски можности. Комисијата ги охрабрува земјите членки да воспостават програми водени од заедницата и менторски програми кои вклучуваат жртви на трговија со луѓе, нудејќи можности за образование, вработување и зајакнување.

Жртвите кои не се државјани на ЕУ се соочуваат со дополнителни тешкотии. Конкретната ситуација на жртвите на трговија со луѓе бара посебно внимание при издавањето на дозволи за престој. Според сегашните правила на ЕУ, издавањето дозвола за престој може да биде условено од соработката на жртвата во кривичната постапка. Земјите членки треба да посветат особено внимание на специфичната ситуација на жртвите на трговија со луѓе во контекст на префрлање на државјани на земји кои не се членки на ЕУ во земјата каде што првпат пристигнале. Жртвите можат да станат достапни за трговците со луѓе и да бидат изложени на ризик од повторна трговија со луѓе. Дополнително, за децата во миграција, треба да се воспостават специфични заштитни мерки за да се осигура дека нивните права се почитуваат во текот на релевантните процедури (*Commission Communication on „Enhancing cooperation on return and readmission as part of a fair, effective and comprehensive EU migration policy, COM (2021)“*). Акцискиот план за интеграција и вклучување 2021-2027 предвидува мерки, вклучително и за жртвите на трговија со луѓе.

Директивата на ЕУ за борба против трговија со луѓе поставува минимални барања, вклучително и за поддршка и заштита на жртвите.

4.5. Меѓународна димензија

Во 2020 година, глобално се идентификувани 534 различни текови на трговија со луѓе и повеќе од 120 земји пријавиле жртви од повеќе од 140 различни земји на потекло (*UNODC, Global Trafficking in Persons report, 2020, 2021*). Трговијата со луѓе е транснационален криминал, а половина од жртвите идентификувани во Европската Унија се државјани на земји кои не се членки на ЕУ, главно од Африка, Западен Балкан и Азија (*Data collection on trafficking in human beings in the EU (2020)*). Во земјите со ниски приходи, половина од лицата жртви на трговија со луѓе се деца, повеќето од нив се принудени на детска работа (*Global Trafficking in Persons report, 2020*). Приоритетите на ЕУ-стратегијата кои вклучуваат намалување на побарувачката и заштита и зајакнување на жртвите, вклучително и рушење на криминалниот бизнис-модел на трговците со луѓе, треба целосно да се применат во контекст на надворешните политики на ЕУ.

Жртвите се тргуваат и во мешани миграциски текови кон ЕУ преку сите рути. Криумчарењето мигранти често е испреплетено со други форми на организиран криминал, како што е трговијата со луѓе. Актуелната глобална и регионална миграциска ситуација ги зголемува ризиците од трговија со луѓе, при што трговците со луѓе ги злоупотребуваат процедурите за азил, вклучително и со легализирање на својот статус и статусот на нивните жртви. Акцискиот план на ЕУ против криумчарење мигранти според новиот Пакт за миграција и азил (*Commission Communication on a New Pact on Migration and Asylum, COM(2020)*) придонесува за нарушување на бизнисот на трговците со луѓе во преместувањето на жртвите за експлоатација во Европа и борбата против шверцерските мрежи. Понатаму, клучен дел од Пактот е воспоставување и продлабочување на партнерства со земјите на потекло, транзит и дестинација. Затоа од суштинско значење е да се унапреди меѓународната соработка и партнерства со најдобро искористување на инструментите на надворешната политика, алатките за соработка и финансирањето со цел да се споделат информации и криминално разузнавање за трговија со луѓе, поврзани злосторства и криминални мрежи.

Поблиската соработка на земјите членки со земјите кои не се членки на ЕУ е олеснета и поддржана од широк спектар на надворешнополитички инструменти на ЕУ, вклучувајќи ги Глобалната стратегија за надворешната и безбедносната политика на ЕУ, Акцискиот план за човекови права и демократија

2020-2024 година, ЕУ-родов акциски план за надворешна акција (2021-2025) и Заедничката комуникација „Кон сеопфатна стратегија со Африка“. Дополнително, за процесот на проширување на ЕУ и политиката за соседство, релевантни се и други инструменти како што се Стратегијата на ЕУ за Западен Балкан, Заедничката комуникација „Политиката на источното партнерство по 2020 година, Зајакнување на отпорноста – источно партнерство што дава за сите“ и Заедничката комуникација „Обновено партнерство со јужното соседство – нова агенда за Медитеранот“. Пристапот на ЕУ кон надворешната безбедност во рамките на Заедничката надворешна и безбедносна политика и Заедничката безбедносна и одбранбена политика е суштинска. Цивилните и воените мисии во рамките на Заедничката безбедносна и одбранбена политика вложуваат напори за попречување на организираниите криминални мрежи вклучени во криумчарење мигранти и трговија со луѓе.

Комисијата ги поддржува земјите членки и земјите партнери кои не се членки на ЕУ во имплементацијата на Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал и Протоколот за трговија со луѓе, чии страни се ЕУ и нејзините земји членки. ЕУ и нејзините земји членки се исто така дел од неодамна започнатиот механизам за ревизија на имплементацијата на Протоколот на ОН за трговија со луѓе. Комисијата продолжува со поблиска соработка со релевантните актери во однос на Протоколот на ОН, вклучително, но не ограничувајќи се на Меѓагенциската координативна група против трговија со луѓе на Обединетите нации.

Комисијата го поздравува неодамна усвоениот глобален режим на санкции за човекови права на ЕУ (*Council Decision (CFSP) 2020*), кој ѝ дозволува на Европската Унија да таргетира поединци, ентитети и тела одговорни, вклучени или поврзани со сериозни прекршувања и злоупотреби на човековите права ширум светот. Режимот на санкции му овозможува на Советот да воведо забрани за патување, замрзнување на имотот и забрана за ставање средства или економски ресурси на располагање на поединци и ентитети на листата.

5. Закони и стратегии за справување со трговија со луѓе во Хрватска

Република Хрватска како членка на ЕУ е потписник на сите закони донесени во рамките на ЕУ и ги поддржува стратегиите за справување со трговијата со луѓе. Во продолжение ќе бидат прикажани некои податоци кои се однесуваат на Р. Хрватска во однос на борбата против трговијата со луѓе (https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-countries/croatia_en).

За борба против трговијата со луѓе во текот на годините, Република Хрватска има развиено ефикасен Национален систем за упатување, кој вклучува активности од моментот на идентификација на жртвата на трговија со луѓе до нејзината целосна интеграција/реинтеграција во општеството.

Во текот на изминатите години, Република Хрватска станува дестинација и земја на потекло на трговија со луѓе. Во Република Хрватска најголем дел од жртвите се хрватски државјани, експлоатирани во хрватските граници, мажи и експлоатирани за труд. Меѓутоа, со текот на годините, Република Хрватска има идентификувано и некои странски државјани од Босна и Херцеговина, Романија, Нигерија, Унгарија, Авганистан, Пакистан, Тајланд, Филипини и други земји, што покажува дека трговијата со луѓе е навистина глобален проблем.

Што се однесува до формата на експлоатација, во Република Хрватска доминантна е сексуалната експлоатација, но постојат и примери на трудова експлоатација.

5.1. Институционална, правна и политичка рамка за справување со трговијата со луѓе во Р. Хрватска

Република Хрватска во своето национално законодавство ги има инкорпорирано клучните меѓународни документи за развој на Национален систем за упатување за борба против трговијата со луѓе, кој целосно ќе го реши глобалниот проблем на трговијата со луѓе и кој ќе ги заштити жртвите на

трговија со луѓе. Во 2002 година, Република Хрватска ја има ратификувано Конвенцијата на ОН против транснационалниот организиран криминал и придружните протоколи и таа е една од првите земји што ја има ратификувано Конвенцијата на Советот на Европа за акции против трговијата со луѓе во 2007 година. Република Хрватска има усвоено низа стратешки и оперативни документи во областа на борбата против трговијата со луѓе, меѓу кои се пет национални стратешки документи и соодветни протоколи. Во прилог се претставени три клучни протоколи:

1. Протокол за идентификација, помош и заштита на жртвите на трговија со луѓе во 2008, 2010 година, а најновиот во 2017 година
2. Протокол за постапки при доброволно враќање на жртвите на трговија со луѓе во 2009 година и најновиот во 2017 година
3. Протокол за интеграција/реинтеграција на жртви на трговија со луѓе во 2011 година и најновиот во 2019 година.

Во 2022 година, Република Хрватска го има усвоено и Протоколот за размена на податоци за случаи на трговија со луѓе.

5.2. Национален систем за упатување за борба против трговија со луѓе

Клучни институции вклучени во борбата против трговијата со луѓе во Република Хрватска се:

1. Влада на канцеларија за човекови права и права на националните малцинства
2. Министерство за внатрешни работи
3. Министерство за надворешни и европски работи
4. Министерство за правда и јавна администрација
5. Министерство за здравство
6. Министерство за труд, пензиски систем, семејство и социјална политика
7. Министерство за наука и образование
8. Министерство за одбрана
9. Државен инспекторат
10. Државното правобранителство

11. Врховниот суд на Република Хрватска
12. Хрватската служба за вработување
13. Хрватскиот Црвен крст
14. РОСА-Центар за жени жртви на војната (Мрежа ПЕТРА)
15. Хрватското здружение на новинари

Во Р. Хрватска идентификацијата на жртвите е во координација со Министерството за внатрешни работи, во случај на жртва дете се вклучува и Министерството за труд и социјала.

Што се однесува до структурата на Националниот систем за упатување за борба против трговијата со луѓе на Република Хрватска, тој се состои од три клучни институции:

1. Национален координатор за борба против трговија со луѓе

Националниот координатор за борба против трговија со луѓе ги води и координира сите активности поврзани со сузбивањето на трговијата со луѓе во Република Хрватска и претседава со Оперативниот тим на Националниот комитет најмалку еднаш месечно. Националниот координатор за борба против трговија со луѓе е, исто така, член на мрежата на ЕУ на национални известувачи/еквивалентни механизми во рамките на Европската комисија. Понатаму, тој учествува во неформалната мрежа на национални координатори на Југоисточна Европа заедно со Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Косово, Македонија, Молдавија, Црна Гора, Романија, Србија и Словенија.

2. Национален комитет за борба против трговија со луѓе

Националниот комитет за борба против трговија со луѓе е формиран на 9 мај 2002 година со одлука за формирање на Национален комитет за борба против трговијата со луѓе. Членови на Националниот комитет се претставници на сите релевантни јавни институции и невладини организации.

Претседавач на Националниот комитет е заменик-претседател на Владата одговорен за социјални прашања и човекови права, со што се докажува високата

политичка посветеност на Република Хрватска да се справи со прашањето на трговијата со луѓе. Примарната задача на Националниот комитет, кој се состанува двапати годишно, е развивање програми и планови на полето на борбата против трговијата со луѓе, како и регулирање на најважните политички насоки на тоа поле. Канцеларијата за човекови права и права на националните малцинства има должност да ги подготвува седниците на Националниот комитет.

3. Оперативен тим на Националниот комитет за борба против трговија со луѓе

Оперативниот тим на Националниот комитет ги решава оперативните проблеми поврзани со конкретните случаи на трговија со луѓе и координира активности на сите страни вклучени во нивното решавање. Месечните состаноци на Оперативниот тим се исто така можност секој член да ги информира другите за своите активности против трговијата со луѓе. Членови на Оперативниот тим се претставници на сите релевантни јавни институции и невладини организации.

5.3. Други релевантни организации и невладини организации

Постојат четири регионални мобилни тимови (за Далмација, Истра, Загреб и Славонија) составени од претставници на невладини организации и работници во системот на социјална заштита за понатамошна помош на жртвите на регионално ниво.

Во Република Хрватска постои добро развиен Национален систем за упатување кој вклучува активна соработка на голем број јавни институции и невладини организации кои се грижат за идентификација на жртвите, ја обезбедуваат сета потребна помош и помош на жртвите (медицинска и психосоцијална помош, сместување, враќање во земјата на потекло итн.) и кривично гонење на сторителите.

Што се однесува до соработката со невладините организации, во Република Хрватска тие претставуваат интегриран дел од Националниот систем

за упатување за борба против трговијата со луѓе. Тие се членови на Работната група која го подготвува стратешкиот и оперативниот документ, како и членови на Националниот комитет и на Оперативниот тим на Националниот комитет.

Невладините организации исто така играат важна улога во областа на обезбедување помош и заштита на жртвите. Република Хрватска има две специјализирани прифатилишта за жртви на трговија со луѓе, едно специјализирано за деца и едно специјализирано за возрасни жртви. И двете засолништа се управувани од невладини организации и финансирани преку државниот буџет.

Со цел да се обезбеди понатамошна помош на жртвите, Владината канцеларија за човекови права и правата на националните малцинства има отворено специјална СОС-линија за директна помош и помош на жртвите. СОС-линијата е управувана од невладини организации и е финансирана преку државниот буџет.

5.4. Национален акциски план

Покрај оперативните документи, во Република Хрватска постојат и голем број стратешки национални документи од областа на борбата против трговијата со луѓе, меѓу кои шест се национални стратешки планови и програми:

1. Национален план за борба против трговијата со луѓе во 2002 година
2. Национална програма за борба против трговијата со луѓе од 2005 до 2008 година со соодветните оперативни планови
3. Национален план за борба против трговијата со деца од 2005 до 2007 година
4. Национален план за борба против трговијата со луѓе за периодот од 2009 до 2011 година
5. Национален план за борба против трговијата со луѓе од 2012 до 2015 година
6. Национален план за борба против трговијата со луѓе од 2018 до 2021 година

7. Национален план за борба против трговијата со луѓе од 2022 до 2027 година (придружен Акциски план за периодот од 2022 до 2024 година).

Покрај ставањето акцент на специфичната помош и заштита што им е потребна на жртвите на трговија со луѓе, новиот Национален план и сите стратешки и оперативни документи од областа на трговијата со луѓе ги нагласуваат превентивните акции и подигањето на јавната свест за прашањето на трговијата со луѓе, вклучувајќи јавни кампањи, тркалезни маси и дебати и други акции со цел да се спречи и сузбие трговијата со луѓе.

Исто така, друг аспект на севкупната стратегија за борба против трговијата со луѓе во Република Хрватска претставува едукацијата на целните групи за препознавање на потенцијалните жртви на трговија со луѓе. Тоа вклучува доедукација на полицајци, судии, адвокати, членови на вооружените сили, персонал во семејните центри и персоналот на центрите/институтите за социјална заштита, претставници на невладините организации, дипломатски и конзуларен персонал, персонал во Хрватската служба за вработување, туристички работници и работници во други услужни дејности, лица вработени во областа на образованието, координатори за здравствена заштита итн.

5.5. Прекугранична соработка за справување со трговијата со луѓе

Република Хрватска одржува соработка за спроведување на законот и регионална и меѓународна полициска соработка врз основа на билатерални договори со странски влади, ЕВРОПОЛ, ИНТЕРПОЛ и СЕЛЕК (Југоисточен центар за спроведување на законот).

Република Хрватска спроведува голем број проекти за борба против трговијата со луѓе и тоа:

1. Проект на КАРДС 2004: „Борба против трговијата со луѓе“, 2007 г.
2. Проект на ICMPD: „Подобрување на транснационалната соработка за случаи на трговија со луѓе во Југоисточна Европа (TRM)“, 2006-2009
3. Проект на ICMPD: „Програма за зајакнување на одговорите против трговијата со луѓе во Југоисточна Европа – собирање податоци и управување со информации (DCIM)“, 2006-2008
4. Проект на ICMPD: „Собирање податоци и управување со информации – Фаза II Обработка, одржување и анализа на податоци (DCIM Фаза II)“, 2008-2010
5. Проект на ICMPD: „Таргетирање на капацитетите за борба против трговијата со луѓе: приспособена поддршка за Хрватска“, 2009-2010
6. Проект на ICMPD: „Унапредување на транснационалната соработка за случаи на трговија со луѓе во Југоисточна Европа (TRM II)“, 2010-2012
7. ИПА-проект, 2010: „Подобрување на идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе“, 2012-2013
8. ИПА 2012 FF RAC-проект: „Поддршка за спроведување на политиката за интеграција на мигранти“, 2017-2018
9. АМИФ-проект: „Поддршка на интеграцијата на државјанин на земја од третиот свет во потреба од меѓународна заштита“, 2017-2018
10. „INCluDE“ – Меѓуресорска соработка за зајакнување на државјаните на трети земји, 2020-2022 година

6. Закони и стратегии за справување со трговија со луѓе во Германија

Трговијата со луѓе со цел сексуална експлоатација сè уште е главната форма на трговија со луѓе во Германија (достапно на https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-countries/germany_en).

Во извештајот на Федералната канцеларија за криминалистичка полиција, во областа на трговијата со луѓе заради сексуална експлоатација од 2022 година, се нотира дека бројот на случаи е значително зголемен во однос на претходната година. Мнозинството регистрирани жртви на трговија со луѓе со цел сексуална експлоатација се жени и девојчиња. Во извештајот се забележува дека трендот на промена на борделите и уличната проституција во куќна проституција и посети на куќи и хотели продолжува. И во областа на трудовата експлоатација, статистиката покажува значително зголемување на случаите. Генерално, трговијата со луѓе погодува лица од сите полови и возрасни групи.

Трговија со луѓе со цел сексуална експлоатација

Трговијата со луѓе со цел сексуална експлоатација ги опфаќа речиси исклучиво младите жени, вклучително и многу малолетни, кои главно потекнуваат од Германија, Романија, Бугарија, Унгарија, Нигерија, Виетнам и Тајланд.

Интернетот игра сè поголема улога, и во процесот на регрутирање и како платформа на која се рекламира проституцијата. Зголеменото преместување на проституцијата регистрирано низ цела Германија во приватно сместување и хотели, кое произлегува од широките можности за комуникација што ги нуди интернетот, поставува нови предизвици за органите на кривичното гонење и советуваљштата.

Трговија со луѓе со цел трудова експлоатација

Трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација главно ги вклучува месната индустрија, логистичкиот сектор, градежната индустрија, угостителската трговија, земјоделството и секторот за домашни услуги. Жртвите обично потекнуваат од Источна Европа.

6.1. Институционална, законска и политичка рамка за справување со трговијата со луѓе

6.1.1. Законодавство

Кривичен законик на Германија

Со Законот за подобрување на акцијата против трговијата со луѓе од 15 октомври 2016 година, Германија ја има инкорпорирано Директивата 2011/36ЕУ во националното законодавство. Со овој закон настанува значајна промена во одредбите од кривичното право за борба против трговијата со луѓе во германскиот Кривичен законик со цел да се постигне подобра заштита на жртвите на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација и присилна проституција.

6.1.2. Закон за регулирање на дејноста со проституција и заштита на лицата кои работат во проституција

За да се подобрат условите за работа во легалната проституција и да се заштитат проститутките од експлоатација, присилна проституција и трговија со луѓе, германскиот Бундестаг на 7 јули 2016 година има донесено закон за регулирање на трговијата со проституција и заштита на сексуалните работници (Prostituiertenschutzgesetz – ProstSchG). „Законот за регулирање на бизнисот со проституција и заштита на лицата кои работат во проституција“ се применува низ цела Германија за сите проститутки, нивните клиенти и операторите на установи за проституција. Законот предвидува сеопфатни регулативи за проституција во Германија за прв пат и стапил на сила на 1 јули 2017 година. Целта на законот е да се создаде законска основа за гарантирање договорни

услови за работа, заштита на здравјето на проститутките и борба против криминалот во проституцијата, како што се трговијата со луѓе, искористувањето и насилството врз проститутките.

На 1.7.2017 година, во Германија на сила стапуваат Уредбата за регистрација на проститутки (Prostitutionsanmeldeverordnung – ProstaAV) и Регулацијата за статистика (Prostitutions-Statistikverordnung – ProstStatV).

ProstStatV е правна основа за воспоставување на федералната статистика за да обезбедат за прв пат валидни податоци за бројот на регистрирани проститутки и бордели.

Законот (ProstSchG) предвидува Федералното министерство за семејни прашања, постари граѓани, жени и млади (BMFSFJ) да ги оценува ефектите од Законот на научна основа пет години по неговото влегување во сила (почнувајќи од 2022 година), земајќи го предвид искуството на неговата практична примена. Извештајот за евалуација мора да биде доставен до Парламентот до 2025 година.

Процедурата за потпишување на договори во Европа за наоѓање научни експерти особено за собирање податоци за ефектите од законите е објавена и започната во август 2021 година. Во јуни 2022 година, како резултат на овој договор, Институтот за криминолошки истражувања на Долна Саксонија е назначен да ја обезбеди научната експертиза. Евалуацијата започнала на 1 јули 2022 година. Конечниот извештај заснован на евалуацијата се очекува да биде завршен до 1 јули 2025 година.

6.1.3. Закон за рedefинирање на правата за престој и престанок на престој

Законот за престој, вработување и интеграција на странци во Германија содржи посебна хуманитарна одредба за издавање дозвола за престој, меѓу другото, на жртви на трговија со луѓе. Дозвола се дава доколку (меѓу другото) лицето за кое станува збор покаже подготвеност да сведочи како сведок во кривичната постапка за делото сторено против нив. Дополнително, по завршувањето на кривичната постапка против сторителите, дозволата треба да се продолжи доколку постојаното присуство на странец во Германија е потребно

од хуманитарни или лични причини или за прашања од јавен интерес. Во однос на продолжувањето на времетраењето на дозволата за престој, веќе не зависи од тоа дали е потребно постојано присуство на странецот за да започне кривичната постапка.

6.1.4. Закон за конфискација на имот во кривичното право

Со цел да се зајакне и рационализира ефективната конфискација на имотот, Германија има донесено нов Закон за конфискација на имот во 2017 година. Надоместокот на жртвите е суштински реформиран, новиот модел гарантира конзистентна и правична компензација за сите оштетени страни, а во исто време ги растоварува судовите и обвинителите со преместување на компензацијата на жртвите во фаза на извршна постапка.

На државата сега ѝ е овозможено да ги конфискува приходите од кривични дела, дури и ако жртвата има сопствено барање за компензација (на пр. трговија со луѓе или експлоататорска проституција). Жртвите ќе добијат отштета од конфискуваниот имот во едноставен процес. Законот предвидува жртвите да бидат информирани за нивните опции во врска со компензацијата.

Исто така, средствата од непознато потекло што се обезбедени во кривична постапка во врска со сомнение за специфични сериозни дела кои вклучуваат тероризам и организиран криминал, како што се комерцијални активности засновани на банди во трговијата со луѓе, исто така може да бидат конфискувани ако поединецот погоден од конфискацијата не може да биде истражен или кривично гонет за стореното дело и судот е уверен дека одземениот имот потекнува од кривично дело. Убедувањето на судот дека имотот има криминален извор може да се заснова на голема разлика помеѓу вредноста на имотот и законскиот приход на засегнатото лице. Исто така, може да бидат релевантни и другите лични и финансиски околности на поединецот чиј имот е конфискуван.

6.1.5. Закон за компензација на жртвите

Со Законот за компензација на жртвите од криминал, Германија има сеопфатен систем за компензација на жртвите.

За жртвите на трговија со луѓе, следните нови елементи се особено важни: Според сегашното законодавство, правото на компензација се применува само во случај на физички чин на насилство. Ова е особено проблематично во случаите на трговија со луѓе каде што жртвите се под притисок на други начини, како на пример со закани на роднините во нивната матична земја. Почнувајќи од 1 јануари 2024 година, опфатени се не само случаите на физичко насилство, туку и психичкото насилство, експлицитно вклучувајќи ги сите форми на трговија со луѓе. Понатаму, диференцијацијата според националноста е целосно напуштена. Ова значи дека сите жртви на трговија со луѓе добиваат исти надоместоци како и германските државјани. Надоместокот за жртвите вклучува бенефиции за рехабилитација и медицински третман, вклучувајќи брз пристап до ургентен центар, бенефиции за социјална помош, бенефиции за нега и парични бенефиции.

6.1.6. Закон за борба против незаконското вработување и измама со бенефиции

Со зајакнување на Единицата на германската Царинска управа за финансиска контрола на непријавената работа (позната како „ФКС“) како орган одговорен за борба против незаконско вработување и незаконско работење преку Законот за борба против незаконско вработување и измама со придобивки од 11 јули 2019 година, ФКС добива дополнителни овластувања за борба против експлоатирачките работни услови и трговијата со луѓе во врска со вработувањето. Ова овозможува посеопфатна идентификација на потенцијалните жртви. За да се постигне оваа цел, ФКС ја интензивира соработката со институциите кои имаат за цел борба против трговијата со луѓе како што се советодавните служби. Покрај тоа, меѓу Сојузното министерство за труд и социјала (БМАС), Сојузното министерство за финансии и Германската конфедерација на синдикати (ДГБ) постои договор од 2021 година за поинтензивна соработка помеѓу ФКС и Сервисниот центар против трудова

експлоатација, принудна работа и трговија со луѓе финансиран од БМАС и работните советувалишта за странски работници.

6.1.7. Закон за обезбедување на правата на вработените во месната индустрија

Од 1 јануари 2021 година во Германија на сила е Законот за обезбедување на правата на вработените во месната индустрија меѓу другите регулативи (Arbeitsschutzkontrollgesetz). Овој закон предвидува забрана за користење на договори за услуги во основната дејност на месната индустрија и привремени работници во агенцијата. На овој начин се спречува злоупотреба на договори за услуги и привремена агенциска работа во месната индустрија, испраќајќи јасна порака и до другите сектори. Преку овој закон се обезбедуваат добри услови за работа и живот за мобилните работници или сезонските работници, што на крајот ќе придонесе и во борбата против трговијата со луѓе заради трудова експлоатација.

6.1.8. Закон за обврските на корпорациите

Законот за корпоративните обврски во големите компании (1 јануари 2023 година) ги обврзува фирмите да воспостават соодветен систем за управување со ризик за идентификација, спречување или минимизирање на ризиците од прекршување на човековите права и оштетување на животната средина. Законот дозволува да се изречат административни казни доколку компаниите не ги исполнуваат своите обврски. Слично на тоа, претпријатијата што го прекршуваат Законот може да бидат исклучени од доделување договори за јавни набавки во период до три години доколку бидат казнети.

6.2. Институционална рамка

Сојузна Република Германија е сојузна држава со 16 покраини како конститутивни покраини. Практикувањето на суверена власт е поделено меѓу

Сојузната влада и владите на покраините (државите) во согласност со одредбите на германскиот основен закон.

Во однос на трговијата со луѓе, покраините имаат далекусежни одговорности. На пример, се забележува дека како општо правило (т.е. освен исклучоци) органите за кривично гонење во поединечните покраини се одговорни за истрагата и гонењето на трговијата со луѓе. Тие се исто така одговорни, во согласност со федералната структура, за обезбедување општи совети и помош за жртвите.

Оттука, активностите против трговијата со луѓе се преземаат помеѓу различни министерства на Сојузната влада (особено Министерството за надворешни работи (AA), Федералното министерство за труд и социјални работи (BMAS), Федералното министерство за финансии (BMF), Федералното министерство за семејни прашања, постари граѓани, жени и млади (BMFSFJ), Федерално министерство за внатрешни работи, зграда и заедница (BMI), Федерално министерство за правда и заштита на потрошувачите (BMJV) и Сојузно министерство за економска соработка и развој (BMZ)), покраините и граѓанското општество.

6.2.1. Координација помеѓу покраините

На ниво на државата, секое министерство има специфичен фокус или тематска област во која тие го преземаат водството во рамките на владата. Федералната влада ги координира пристапите за борба против трговијата со луѓе, меѓу другото, во рамките на различните работни групи формирани за оваа цел. Ова ги вклучува Работната група на Федералната влада-Länder за борба против трговијата со луѓе (домаќин од BMFSFJ), Работната група на Федералната влада-Länder за трговија со луѓе со цел трудова експлоатација (домаќин од BMAS) и Националниот совет против сексуалното насилство врз децата. Состаноците на сите три групи имаат за цел да ја олеснат размената, соработката и координацијата помеѓу различните министерства вклучени во борбата против трговијата со луѓе, како и покраините и актерите на граѓанското општество вклучени во овој процес.

6.2.2. Сојузна работна група за трговија со луѓе

Сојузната работна група за трговија со луѓе врши координативна улога од 1997 година. Таа функционира под претседавање на Сојузното министерство за семејни прашања, постари граѓани, жени и млади и се состанува еднаш до два пати годишно. Ова министерство е составено од претставници на релевантните федерални министерства, Федералната канцеларија за криминалистичка полиција, Федералната канцеларија за миграција и бегалци, по еден претставник од техничките конференции на министерствата за внатрешни работи, за правда, за социјални работи и еднаквост на покраините, невладините организации КОК и SOLWODI, Сојузното здружение за незаконска благосостојба и Германскиот институт за човекови права. Задачите на работната група вклучуваат размена на информации за активностите, анализа на конкретни проблеми во борбата против трговијата со луѓе, развивање насоки и, онаму каде што е соодветно, заедничка акција за решавање на идентификуваните проблеми.

6.2.3. Работна група на Сојузната влада - Länder за борба против трговијата со луѓе заради трудова експлоатација

Во 2015 година во Сојузното министерство за труд и социјални прашања формирана е работна група на Федералната влада - Länder за борба против трговијата со луѓе заради трудова експлоатација со цел да се развие, подобри и да се спроведе стратегија за борба против трговијата со луѓе за целта на работната експлоатација. Покрај федералните министерства во оваа работна група се вклучени и министерствата на покраините, претставници од Федералната канцеларија за криминалистичка полиција, канцелариите на криминалистичката полиција на покраините, јавните обвинители, Единицата на германската Царинска управа за финансиска контрола на непријавената работа (позната како „FKS“), социјалните партнери и владини организации.

Оваа Сојузна работна група се фокусира на следните теми:

- Советување и помош за жртви на трговија со луѓе заради трудова експлоатација
- Превенција, градење на свеста и односи со јавноста во врска со трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација.
- Кривично гонење на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.

Во 2017 година развиена е заедничка стратегија за борба против трговијата со луѓе со цел трудова експлоатација. Во истата се наведени шесте стратешки цели: проширување на превенцијата, подобрување на свеста на властите и идентификација на засегнатите лица, проширување на советодавните структури и структурите за поддршка, зајакнување на спроведувањето на законот, подобрување на состојбата со податоците и создавање јавна свест. За спроведување на стратегијата, Сојузното министерство за труд и социјални работи го финансира Сервисниот центар против трудова експлоатација.

Во септември 2023 година, Сојузното министерство за труд и социјални работи има објавено Национален акциски план за борба против трудовата експлоатација и принудната работа.

6.2.4. Национален акциски план против трудова експлоатација и принудна работа

Сојузното министерство за труд и социјални работи во соработка со покраините, социјалните партнери и другите релевантни чинители има развиено Национален акциски план против трудова експлоатација и принудна работа. Развојот на Националниот акциски план ги исполнува меѓународните обврски на Германија кои произлегуваат од ратификацијата на Конвенцијата за принудна работа на МОТ (1930) и соодветниот Протокол ратификуван во 2019 година за експлоатација и принудна работа на жртвите и нивно интегрирање во сеопфатна стратегија, која се фокусира на пристапот на трудот во справувањето со структурните предизвици на пазарот на трудот и специфичните ризици, кои ја зголемуваат ранливоста на луѓето да станат жртви на експлоатативни практики.

6.2.5. Работна група за трговија со деца во Националниот совет против сексуално насилство врз деца и адолесценти

Од 2019 година, Работната група на Националниот совет против сексуалното насилство врз децата и адолесцентите се фокусира на заштитата на малолетниците од експлоатација. Во јуни 2021 година, Советот објавува договор за цели и мерки во врска со ова прашање. Во однос на трговијата со деца, фокусни точки на договорот се подобрувањето на идентификацијата на малолетните жртви, заштита од експлоатација преку интернет и сместување и помош на жртвите.

На иницијатива на Сојузното министерство за семејни прашања, постари граѓани, жени и млади и врз основа на експертски извештај подготвен од Германскиот институт за човекови права во 2016 година, започнат е заеднички процес на консултации на сојузните министерства за да се оцени создавањето на независна национална агенција за известување (Национални известувачи според член 19 од Директивата 2011/36/EУ).

6.3. Поддршка за жртвите

6.3.1. Телефон за помош „Насилство врз жените“

Во Германија постои телефон за поддршка на жени подложени на насилство кој обезбедува директна поддршка и советување. Телефонот за помош „Насилство врз жените“ е бесплатна, деноноќна, анонимна служба за советување на 18 јазици. Преку оваа линија се добиваат информации со кои може по потреба да се упатат жртвите до соодветни локални агенции за поддршка. Повиците до телефонската линија за поддршка се целосно доверливи и можат да се вршат анонимно. Советниците се исто така специјално обучени да ги советуваат жените со попреченост. Сесиите за советување се одвиваат на лесно разбирлив јазик или со поддршка на толкување на знаковен јазик доколку е потребно.

6.3.2. Помош во случаи на насилство врз мажи

И мажите можат да бидат жртви на насилство, но во помала мера од жените. Затоа, им треба и помош приспособена на нивните специфични потреби. Во Германија се достапни различни понуди за поддршка за мажи: телефонот за помош за мажи обезбедува директна, бесплатна, доверлива и анонимна поддршка и советување за мажи погодени од насилство. Советниците исто така се обучени да ги советуваат мажите кои доживеале сексуално насилство.

За жал, мажите на возраст под 18 години или мажите со попреченост не можат да најдат сместување во прифатилиштата. Од засолништата се исклучени и мажи кои се жртви и сторители во исто време. Жртвите кои престојуваат во прифатилиште може да бидат поддржани финансиски, да им се обезбедат здравствени или правни услуги.

6.3.3. Невладини организации и други учесници од граѓанското општество

Специјализираните советувајќишта се невладини организации регистрирани како здруженија кои нудат совети и поддршка на жртвите на трговија со луѓе. Советувалиштата помагаат во откривање и идентификација на жртвите на трговија со луѓе. Во однос на трговијата со луѓе со цел сексуална експлоатација, некои невладини организации проактивно откриваат жртви на трговија со луѓе преку теренска работа на улиците каде што работат проститутки или преку контактирање со жени кои работат во бордели. Покрај тоа, многу невладини организации се активни во иницијативи за обука, превенција и подигање на свеста.

Германската мрежа на невладини организации и канцеларија за соработка против трговијата со луѓе (КОК) е сојуз на невладини организации кои работат на борба против трговијата со луѓе. Улогата на овој сојуз е да дејствува како национален и меѓународен орган помеѓу советодавните служби, јавните и политичките актери и клучните меѓународни организации. Главните активности на КОК се поврзување на организациите членки со другите чинители, лобирање, едукативна работа и трансфер на знаење. КОК е

финансиран од Сојузното министерство за семејни прашања, постари граѓани, жени и млади од 1999 година.

6.3.4. Сервисен центар против трудова експлоатација, принудна работа и трговија со луѓе

Сервисниот центар против трудова експлоатација, принудна работа и трговија со луѓе е основан во 2017 година и е финансиран од Сојузното министерство за труд и социјала.

Сервисниот центар има за цел да изгради и прошири структури за соработка меѓу засегнатите страни во Германија, кои работат на полето на трудова експлоатација, принудна работа и трговија со луѓе. Со обезбедување информации и подигање на свеста, Сервисниот центар придонесува за постигнување на подобро разбирање и свест за експлоатативните работни услови меѓу актерите на федерално, државно и општинско ниво.

Улога на Сервисниот центар:

- Утврдување и документирање на државните специфични прописи и активности;
- Обезбедување обуки за правни рамки, идентификација на жртвите и соработка со релевантните чинители;
- Обезбедување информативен материјал за трудова експлоатација, принудна работа и трговија со луѓе преку информативна платформа базирана на интернет;
- Промоција на меѓународна размена.

6.4. Обвинителство

6.4.1. Полициски сили на покраините

Федералната канцеларија за криминалистичка полиција е централна канцеларија на германската криминалистичка полиција и како таква претставува централна точка за контакт на домашните и странските полициски и судски органи.

Оваа канцеларија обезбедува постојана обука (со два до три курсеви за обука годишно) за федералните и покраинските истражители кои се занимаваат со прекршоци за трговија со луѓе и работилници за персоналот на советувалиштата, полицајците и претставниците на другите агенции одговорни за жртвите на трговија со луѓе. Дополнително, Федералната канцеларија го составува годишниот извештај за националната состојба за трговија со луѓе, кој содржи статистика што го одразува исходот од полициските истраги врз основа на податоците доставени од полициските сили на покраините.

6.4.2. Одделение за финансиска контрола на непријавена работа на Федералната царинска управа

Единицата за финансиска контрола на непријавена работа на Федералната царинска управа (FKS) ја проверува усогласеноста на компаниите со законот за работни односи, даноците и придонесите за социјално осигурување, како и со законот за миграција врз основа на Законот за борба против црно и незаконско вработување. При гонење на кривични и административни прекршоци, царинските органи ги имаат истите овластувања како и полициските органи според Законот за кривична постапка и Законот за управни прекршоци. Во овој поглед, нивните службеници дејствуваат како истражители на Канцеларијата на Јавното обвинителство.

Од 2019 година ова одделение врши мониторинг и инспекции за да открие дали работниците се вработени во експлоататорски работни услови. Инспекциската задача се протега на трговија со луѓе, трудова експлоатација и принудна работа во врска со вработувањето.

6.4.3. Собирање податоци и известување на национално ниво

Од 2022 година во рамките на Германскиот институт за човекови права воведен е независен механизам за следење на трговијата со луѓе кој ги покрива сите форми на експлоатација. Механизмот за известување ги поддржува и подобрува мерките и известувањата за сите нивоа на власт и граѓанско општество преку структурирано и редовно собирање податоци и сопствено

известување за трговијата со луѓе. Националниот механизам за известување за трговијата со луѓе се однесува на родово базирано насилство, како и на трговијата со луѓе, со што ќе се дополни имплементацијата на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство (Истанбулска конвенција), Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе и Директивата на ЕУ за борба против трговијата со луѓе (ЕУ/2011/36). Сојузната влада на Германија има за цел да обезбеди законски одредби за работата на механизмот за следење. Важно е да се напомене дека овој механизам за известување е независен, т.е. нема да замени или презема никакви одговорности за координација или известување во име на Федералната влада или да прави какви било други промени во структурите или одговорностите во рамките на Федералната влада.

6.5. Национален акциски план

Коалицискиот договор меѓу Социјалдемократската партија (СПД), Bündnis 90/Die Grünen (Зелените) и Слободната демократска партија (ФДП) за законодавниот период 2021-2025 година, предвидува изработка на национален акциски план за трговија со луѓе (за целите на сексуална експлоатација). Сојузните министерства се согласуваат дека националната стратегија треба да се однесува на сите форми на трговија со луѓе, вклучително и трговија со цел сексуална експлоатација, трговија со цел трудова експлоатација, експлоатација на криминални активности, принудно питачење, отстранување на органи и трговија со деца. Националната стратегија опфаќа четири полиња на дејствување, вклучувајќи превенција, заштита, кривично гонење како и национално, европско и меѓународно партнерство. Консултациите со граѓанското општество се започнати на 5 септември 2023 година.

Сојузната влада на Германија има преземено неколку иницијативи во последните неколку години за да се спречи трговијата со луѓе, да се гонат трговците со луѓе, да ги заштитат жртвите и да го обезбеди нивниот пристап до правата. Тука се мисли на „Концептот за национална соработка за заштита и поддршка на децата жртви на трговија со луѓе и експлоатација”.

Во 2018 година, Сојузното министерство за семејни прашања, постари граѓани, жени и млади го објавува Националниот концепт за соработка за заштита и поддршка на децата жртви на трговија со луѓе и експлоатација.

Концептот за национална соработка содржи препораки за соработка помеѓу канцелариите за заштита на младите, полицијата, специјализираните советувашишта и другите чинители вклучени во заштитата на малолетните жртви на трговија со луѓе. Концептот се однесува на правната рамка и сите форми на трговија со луѓе за целите на експлоатација и обезбедува информации за одговорностите и работните текови за локалните партнери за соработка.

6.6. Прекугранична соработка за справување со трговијата со луѓе

На мултилатерално ниво, Федералната влада продолжува активно да соработува во сите релевантни тела како што се Европската Унија, Советот на Европа, Обединетите нации, Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ), Меѓународната организација на трудот (МОТ) и Советот на државите од Балтичкото Море (CBSS).

7. Закони и стратегии за справување со трговија со луѓе во Р.С. Македонија

Целта на Националната стратегија и на Акцискиот план за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција (НС и НАП) во Р.С. Македонија (2021-2025) (https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/NACIONALNA-STRATEGIJA-MKD-ALB-ANG-25_10_2021.pdf) е да бидат алатка и механизам за обединување на сите релевантни државни и недржавни засегнати страни, како и меѓународни партнери, во заедничко разбирање на состојбите во врска со трговијата со луѓе и илегалната миграција, и за решавање на предизвиците.

Националната стратегија ја поставува основата за сеопфатен, ефикасен и ефективен мултиинституционален пристап, со поставување рамка за координација и соработка помеѓу сите чинители и нивните соодветни улоги и одговорности. Притоа, Стратегијата и Акцискиот план исто така се од клучно значење за обезбедување политичка и финансиска поддршка, неопходна за спроведување на предвидените политики и мерки. Мисијата на Националната стратегија е да обезбеди стратегиски приоритети и механизми за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција и да дизајнира сеопфатни политики и механизми, како на национално, така и на локално ниво. Исто така, се стреми кон обезбедување сеопфатен мултидисциплинарен пристап насочен кон жртвата, кој ќе обезбеди секоја жртва на трговија со луѓе, жена, маж, момче или девојче, навремено да биде идентификувана, заштитена и да бидат обезбедени нејзините права согласно меѓународните стандарди. Истовремено, се истакнува потребата релевантните институции да ги идентификуваат, истражат, гонат и да ги казнат со обесхрабрувачки казни сите сторители, вклучувајќи ги и корисниците на услуги од жртвите на трговија со луѓе. Националниот акциски план ја дефинира оперативната рамка за операционализација на поставените стратегиски цели. Преку дефинирање на надлежните институции и поттикнување на мултидисциплинарен пристап во спроведувањето на предвидените активности, би се постигнале очекуваните резултати. Националната комисија и Владата на РСМ треба да обезбедат широка политичка и финансиска поддршка за ефективна имплементација на активностите предвидени во планот.

Стратегиските цели и приоритети во Националниот акциски план се содржани во пет стратегиски области:

1. Поддржувачка рамка,
2. Превенција,
3. Идентификација и упатување,
4. Директна помош, заштита, интеграција и доброволно враќање на жртвите на трговија со луѓе/мигранти, и
5. Ефикасно откривање и гонење на сторителите на кривично дело трговија со луѓе и криумчарење на мигранти.

Во Акцискиот план се предвидени и прецизирани стратегиските цели, конкретните цели, активностите што треба да се преземат за постигнување на поставените и очекуваните цели, временската рамка за преземање, надлежната институција/здруженија на граѓани.

7.1. Законодавно-правна рамка на трговијата со луѓе во Р.С. Македонија

Во нашата земја се ратификувани следните меѓународни документи:

- Меѓународна конвенција за спречување на трговија со жени и деца (Службен весник на РМ бр. 41/50).
- Конвенција за спречување на трговија со личности и експлоатација на други (Службен весник на РМ бр. 2/51).
- Конвенција за стапување во брак, за минимална возраст за стапување во брак и регистрација на бракот (Службен весник на РМ бр. 13/64).
- Меѓународна конвенција за укинување на сите форми на расна дискриминација (Службен весник на РМ бр. 31/67).
- Конвенција за укинување на сите облици на дискриминација на жените (Службен весник на РМ бр. 11/81).
- Факултативен протокол кон Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените (Службен весник на РМ бр. 11/81).

- Универзална декларација за правата на човекот (Службен весник на РМ бр. 57/93).
- Конвенција за заштита на правата на човекот и основните слободи и првиот протокол, Протокол бр. 4, 6, 7 и 11 кон Конвенцијата (Службен весник на РМ бр. 11/97).
- Европска конвенција за остварување на правата на децата (Службен весник на РМ бр. 12/02).
- Конвенција за правата на детето (Службен весник на РМ бр. 12/02).
- Конвенција која се однесува на забрана и итно дејствување за елиминирање на најлошите видови детски труд (Службен весник на РМ бр. 13/02).
- Факултативен протокол на Конвенцијата за правата на детето кој се однесува на продажбата на деца, детска проституција и детска порнографија (Службен весник на РМ бр. 44/03).
- Протокол бр. 12, 13 кон Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи (Службен весник на РМ бр. 30/04).
- Конвенцијата на ОН против транснационалниот организиран криминал и Протоколот за превенција, спречување и казнување на трговија со лица особено жени и деца со кој се дополнува конвенцијата на ОН (Службен весник на РМ бр. 70/04).
- Конвенција на Советот на Европа за борба против трговија со луѓе (Службен весник на РМ бр. 49/09).
- Конвенција на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба (Службен весник на РМ бр. 135/10).

Основната правна рамка на трговијата со луѓе во Р.С. Македонија ја сочинуваат членовите **418-а,б,в од Кривичниот законик и Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал од 2000 год. со Протокол за превенција, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца** (достапно на <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>) од 2000 година (Палермо, Италија) и **Протоколот против криумчарење на мигранти по копнен, воден и воздушен пат кои во нашата земја се ратификувани во септември 2004 година** (достапно https://nacionalnakomisija.gov.mk/wpcontent/uploads/2016/12/praktikum_za_borba_protiv_trgovijata_so_lugje_i_ilegalnata_migracija.pdf).

Во февруари 2002 година е дефинирана трговијата со луѓе како кривично дело во македонскиот Кривичен законик (КЗ) во поглавјето со наслов „Кривични дела против човечноста и меѓународното право“ со воведување на член 418-а став 1 од Кривичниот законик (КЗ) кој гласи:

„Тој што со сила, сериозна закана доведува во заблуди или други форми на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојбата на бременост, слабост или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице или на друг начин врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа лица заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконито посвојување или нему сличен однос или недопуштено пресадување делови од човековото тело, ќе се казни со казна затвор најмалку четири години.“

Други членови од споменатиот Кривичен законик кои се сметаат релеванти за акција против трговија со луѓе се:

- „Засновање ропски однос и превоз на лица во ропски однос“ (член 418);
- „Криумчарење мигранти“ (член 418-б);

- „Организирање група и поттикнување на извршување акти на трговија со луѓе, криумчарење мигранти и трговија со деца” (член 418-в).

Исто така, во 2008 година е додаден нов член 418-г став 1 од КЗ насловен како „Трговија со малолетни деца“, и направени се дополнувања на овој член со тоа што е воведена кривична одговорност на правни лица за трговија со луѓе.

Последната промена е направена во февруари 2014 година кога се направени измени во член 418-а став 1 и дополнувања при што зборот „фертилизација“ е заменет со зборот „бременост“ и „просење и експлоатација преку легална активност“ се додадени во делот на форми на експлоатација, дополнувања на КЗ споменати во ставот 14, текстот на членот 418-г став 1 од КЗ бил заменет со нов текст во кој зборот „малолетник“ е заменет со „дете“.

Македонското законодавство не содржи дефинирање на поимот жртва на трговија со луѓе како таква. Во Кривичниот законик на Република Македонија направени се измени во 2008 година коишто го дефинираат поимот „жртва на кривично дело“ како „секое лице кое претрпело штета, физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на неговите основни слободи и права како последица на сторено кривично дело”.

Во продолжение се прикажани членовите од КЗ на Р.С. Македонија кои се однесуваат на трговијата со луѓе:

Засновање ропски однос и превоз на лица во ропски однос

Член 418

(1) Тој што повредувајќи ги правилата на меѓународното право, ќе стави друг во ропски или нему сличен однос или го држи во таков однос, го купи, го продаде, му го предаде на друго лице или посредува во купувањето, продажбата или предавањето на вакво лице или поттикнува друг да му ја продаде својата слобода или слободата на лицето кое го издржува или кое се грижи за него, ќе се казни со затвор од една до десет години.

(2) Тој што превезува лица кои се наоѓаат во ропски или сличен однос од една земја во друга, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.

(3) Тој што делото од ставовите 1 и 2 ќе го стори спрема малолетно лице, ќе се казни со затвор најмалку пет години.

Член 418-а

(1) Тој што со сила, сериозна закана доведува во заблуди или други форми на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојбата на бременост, немоќ или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице или на друг начин врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа лица заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна бременост, незаконито посвојување или нему сличен однос, питачење или експлоатација заради со закон забранета активност или недопуштено пресадување делови од човековото тело, ќе се казни со казна затвор најмалку четири години.

(2) Тој што ќе одземе или уништи лична карта, пасош или друга туѓа идентификациона исправа заради вршење на делото од став 1 на овој член ќе се казни со затвор од најмалку четири години.

(3) Тој што користи или овозможува на друг користење на сексуални услуги или друг вид експлоатација од лице за кое знаел или бил должен да знае дека е жртва на трговија со луѓе ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години

(4) Ако делото од ставовите (1), (2) и (3) на овој член го стори службено лице во вршењето на службата, ќе се казни со затвор најмалку пет години.

(5) Согласноста на жртвата на трговија со луѓе заради намера за експлоатација предвидена во став 1, не е од значење за постоењето на кривичното дело од став 1.

(6) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(7) Нема да се казни жртвата на трговија со луѓе која била принудена да стори кривично или друго казниво дело додека била жртва, а кое е непосредно поврзано со нејзината положба на жртва.

(8) Недвижностите искористени и предметите и превозните средства употребени за извршување на делото, се одземаат.

Криумчарење на мигранти

Член 418-б

(1) Тој што со сила или со сериозна закана дека ќе нападне врз животот или телото, со грабнување, измама, од користољубие, со злоупотреба на својата службена положба или со искористување на немоќта на друг илегално пренесува мигранти преку државната граница, како и тој што прави, набавува или поседува лажна патна исправа со таква цел, ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(2) Тој што врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа мигранти, ќе се казни со затвор од една до пет години.

(3) Ако при вршењето на делата од ставовите 1 и 2 е загрозен животот или здравјето на мигрант, или со мигрантот се постапува особено понижувачки или сурово, или се спречува тој да ги користи правата што му припаѓаат според меѓународното право, сторителот ќе се казни со затвор најмалку пет години.

(4) Ако делото од ставовите 1 и 2 е сторено со малолетно лице, сторителот ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(5) Ако делото од ставовите (1), (2), (3) и (4) на овој член го стори службено лице во вршењето на службата, ќе се казни со затвор најмалку пет години.

(6) Предметите и превозните средства употребени за извршување на делото се одземаат, согласно членот 100-а од овој законик.

**Организирање на група и поттикнување на извршување на
делата трговија со луѓе, трговија со малолетно лице и
криумчарење на мигранти**

Член 418-в

- (1) Тој што организира група, банда или друго здружение за вршење на кривични дела од членовите 418-а, 418-б, 418-г и 418-д ќе се казни со затвор најмалку осум години.
- (2) Тој што ќе стане припадник на група, банда или друго здружение од став 1 или на друг начин ја помага групата, бандата или здружението, ќе се казни со затвор најмалку една година.
- (3) Припадник на групата од став 1 кој ќе ја открие групата пред да стори кривично дело во нејзиниот состав или за неа, ќе се ослободи од казна.
- (4) Тој што повикува, поттикнува или поддржува извршување на кривичните дела од членовите 418-а, 418-б, 418-г и 418-д ќе се казни со затвор од една до десет години.

Трговија со дете

Член 418-г

- (1) Тој што ќе подведе дете на вршење полови дејствија или ќе овозможи вршење полови дејствија со дете или врбува, превезува, пренесува, купува, продава или нуди за продавање, прибавува, обезбедува, засолнува или прифаќа дете заради експлоатација по пат на негово користење во сексуални активности за паричен или друг надоместок или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, питачење или експлоатација заради со закон забранета активност, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконито посвојување или изнудување согласност како посредник да се посвои дете, недопуштено пресадување на делови од човеково тело, ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(2) Тој што делото од став 1 ќе го стори со сила, сериозна закана, со доведување во заблуда или друга форма на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојба на бременост, немоќ или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице, или делото е сторено спрема дете кое не наполнило 14 години, ќе се казни со затвор најмалку десет години.

(3) Тој што користи или овозможува на друг користење на сексуални услуги или друг вид експлоатација од дете за кое знаел или бил должен да знае дека е жртва на трговија со луѓе, ќе се казни со затвор најмалку осум години.

(4) Корисникот на сексуални услуги од дете кое не наполнило 14 години, ќе се казни со затвор најмалку 12 години.

(5) Тој што ќе одземе или уништи лична карта, пасош или друга туѓа идентификациона исправа заради вршење на делото од ставовите 1 и 2, ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(6) Ако делото од ставовите (1), (2), (3) и (4) на овој член го стори службено лице во вршењето на службата, ќе се казни со затвор најмалку десет години

(7) Согласноста на детето со дејствијата предвидени во став 1, не е од значење за постоењето на кривичното дело од став 1.

(8) Нема да се казни дете жртва на трговија со луѓе во случаите во кои законот предвидува казнување НА дете, кога сторителот на кривичното дело го принудил да стори кривично дело, ако таквото неговото постапување е непосредна последица на неговата положба на жртва.

(9) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(10) Недвижностите искористени и предметите и превозните средства употребени за извршување на делото се одземаат.

**Злоупотреба на безвизниот режим со државите членки на
Европската Унија и на Шенгенскиот договор**

Член 418-д

(1) Тој што врбува, поттикнува, организира, засолнува или превезува лица во држава членка на Европската Унија и на Шенгенскиот договор, заради стекнување или остварување на социјални, економски или други права, спротивно на правото на Европската Унија, на прописите на државите членки на Европската Унија и Шенгенскиот договор и на меѓународното право, ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(2) Ако сторителот од ставот (1) бил должен и можел да знае дека превезувањето се врши заради стекнување или остварување на правата од ставот (1), спротивно на правото на Европската Унија, на прописите на државите членки на Европската Унија и Шенгенскиот договор и на меѓународното право, ќе се казни со затвор од една до пет години.

(3) Ако делото е сторено од користољубие, сторителот ќе се казни за делото од ставот (1) со затвор најмалку осум години, а за делото од ставот (2) со затвор најмалку четири години.

(4) Ако делото го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(5) Предметите и превозните средства употребени за извршување на делото се одземаат.

7.2. Пристап до правда и ефективни правни лекови за жртвите на трговија со луѓе во Р.С. Македонија

Групата експерти за акција против трговијата со луѓе (ГРЕТА) е формирана во согласност со член 36 од Конвенцијата за акција против трговијата со луѓе на Советот на Европа („Конвенцијата“) на 1 февруари 2008 година.

ГРЕТА поднесува Извештај за евалуација на имплементацијата на Конвенцијата за акција против трговија со луѓе на Советот на Европа за Северна

Македонија и нејзината законодавната рамка, релевантна за акција против трговијата со луѓе (<https://rm.coe.int/iii-greta-report-for-north-macedonia-mkd/1680a0368>). Во продолжение ќе бидат прикажани најважните заклучоци од Извештајот на ГРЕТА кои се однесуваат на нашата земја.

Во 2018 година во Р.С. Македонија е донесен нов Закон за странци, кој предвидува период на закрепнување, рефлексива и можност за продолжување на дозволите за престој за жртвите на трговија со луѓе врз основа на нивната лична состојба, а вклучена е и посебна одредба за неказнување на жртвите на трговија со луѓе во Кривичниот законик. Во ноември 2022 година исто така е донесен Закон за исплата на паричен надоместок на жртвите од кривични дела со насилство, со кој се воведува државен надоместок за жртвите на трговија со луѓе.

Во последниот Извештај од 2023 година, ГРЕТА ја поздравува усвоената Национална стратегија и Национален акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција 2021-2025 година, како и Националниот акциски план за борба против трговија со деца 2021-2025 година. ГРЕТА, исто така, го поддржува назначувањето на Канцеларијата на Народниот правобранител за Национален известувач за борба против трговијата со луѓе.

Северна Македонија е земја на потекло, транзит и дестинација на жртвите на трговија со луѓе. Во доставениот Извештај од ГРЕКО се вели дека бројот на формално идентификувани жртви на трговија со луѓе е низок (помеѓу две и девет годишно), освен во 2021 година кога биле идентификувани 39 жртви од Тајван. Има зголемување на бројот на машки жртви и преминување кон трудовата експлоатација како доминантна форма на експлоатација. Дополнително, во периодот 2017-2021 година откриени биле 361 потенцијална жртва на трговија со луѓе. И покрај постоењето на законски одредби во Северна Македонија за правна помош на жртвите на трговија со луѓе, ГРЕТА забележува дека не се доволно јасни и дека постојат празнини при нивната примена во пракса.

Во последниот Извештај од 2023 година, ГРЕТА ги повикува властите на Северна Македонија да се погрижат законодавството да обезбеди јасна основа за давање правна помош штом постои разумен основ да се верува дека некое лице е жртва на трговија со луѓе, пред лицето/ата да одлучат дали сакаат да соработуваат со властите и/или да дадат официјална изјава во полиција.

Постојат посебни државни програми за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, кои не функционираат ефективно поради недостиг на финансиски средства за нивна реализација и недоволната вклученост на локалната самоуправа во нивното спроведување. ГРЕТА смета дека властите треба да го зајакнат ефективниот пристап до пазарот на труд за жртвите на трговија со луѓе и да се погрижат за нивно економско и социјално вклучување преку обезбедување на стручна обука и вработување, подигање на свеста кај работодавците и промоција на микробизниси, социјални претпријатија и јавно-приватни партнерства. Жртвите можат да бараат обесштетување со приклучување во кривичната постапка како оштетена страна, но тоа ретко се случува во пракса. Во повеќето случаи, жртвите се упатуваат до граѓански суд за да бараат обесштетување, но нема информации дали тоа некогаш се случило. И покрај тоа што го поздравува усвојувањето на Законот за исплата на паричен надоместок на жртвите од кривични дела со насилство, ГРЕТА ги повикува властите на Северна Македонија да вложат дополнителни напори за да гарантираат ефективен пристап до обесштетување на жртвите на трговија со луѓе, вклучително и преку гарантирање дека собирањето докази за штетата што ја претрпела жртвата е дел од кривичните истраги, целосно применувајќи ја легислативата за одземање и конфискација на имот за да се обезбеди обесштетување на жртвите, и да се гарантира дека жртвите може да добијат одлука за обесштетување од сторителот во текот на кривичната постапка.

ГРЕТА ги пофалува напорите направени за надминување на недостатоците во истрагата и кривичното гонење на кривичните дела за трговија со луѓе, вклучително и формирањето на Национална единица за борба против трговија со луѓе и илегална миграција (Task force). ГРЕТА ги повикува властите да ги зајакнат човечките, финансиските и техничките капацитети на органите на прогонот за да им овозможат проактивно да ги истражуваат кривичните дела за трговија со луѓе, користејќи ги сите можни докази, вклучително и доказите собрани преку посебни истражни мерки, финансиски и дигитални докази.

ГРЕТА го поздравува усвојувањето на посебната законска одредба и насоки за неказнување на жртвите на трговија со луѓе за нивната вмешаност во незаконски активности, до степенот до кој тие биле принудени да го сторат тоа, и смета дека властите треба да обезбедат ефективно спроведување на мерките во

пракса, посветувајќи особено внимание на странците кои би можеле да бидат жртви на сексуална или трудова експлоатација. Посебните мерки за процес на заштита на жртвите, како што се сведочењето преку видеоконференциска врска и исклучувањето на јавноста од судницата, ретко се применуваат за возрасни жртви на трговија со луѓе и недоследно се применуваат за децата жртви. ГРЕТА смета дека властите треба целосно да ги искористат овие мерки за да ги заштитат жртвите и сведоците на трговијата со луѓе и да спречат заплашување или повторна трауматизација за време на истрагата и за време на и по судската постапка. Властите исто така треба да се погрижат децата жртви на трговија со луѓе да бидат испитани во простории за интервјуирање погодни за деца. Понатаму, ГРЕТА ги повикува властите да обезбедат заштита на приватниот живот и идентитетот на жртвите на трговија со луѓе од јавно изложување, преку издавање соодветни упатства до сите релевантни професионалци, и да преземат мерки за поттикнување на медиумите да го заштитат идентитетот и приватниот живот на жртвите на трговија со луѓе. И покрај тоа што ги поздравува чекорите преземени за обука на трудовите инспектори и подигање на свеста за трудовата експлоатација, ГРЕТА ги повикува властите на Северна Македонија да се погрижат Трудовиот инспекторат да има јасен мандат и соодветни човечки и финансиски ресурси за спроведување инспекции со цел да се спречат и откријат случаите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.

ГРЕТА го поздравува ревидирањето на Стандардните оперативни процедури за третман на жртвите на трговија со луѓе и работата на петте мобилни тимови за идентификација на ранливи лица, вклучително и жртви на трговија со луѓе. Но сепак, ГРЕТА ги повикува властите на Северна Македонија да ја зајакнат идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе, вклучително и преку вклучување на Полициската единица за борба против трговијата со луѓе во заеднички инспекции со Трудовиот инспекторат и во рациите спроведени од другите полициски единици во просториите каде што најверојатно би биле откриени жртви на трговија со луѓе.

ГРЕТА е загрижена од континуираното отсуство на безбедно сместување за машките жртви на трговија со луѓе и ги повикува властите на Северна Македонија да обезбедат соодветни финансиски и човечки ресурси за помош на потенцијалните и формално идентификуваните жртви на трговија со луѓе,

вклучително и од специјализираните невладини организации кои имаат мандат да пружат помош, и да се погрижат на сите жртви на трговија со луѓе да им се загарантира ефективен пристап до јавната здравствена заштита.

ГРЕТА ги поздравува напорите во насока на спречување и подигање на свеста за трговијата со деца, но останува загрижена поради недостигот на соодветно сместување за децата кои се жртви или потенцијални жртви на трговија со луѓе. ГРЕТА бара од властите да се погрижат за децата жртви на трговија со луѓе да можат да користат специјализирано сместување и услуги и да ги зајакнат капацитетите и човечките ресурси на Центрите за социјална работа за да им овозможат да играат активна улога во спречувањето на трговијата со деца, откривањето на децата жртви на трговија со луѓе и обезбедување на помош на децата.

Националната комисија за борба против трговија со луѓе во Северна Македонија и нејзината Подгрупа за превенција на трговијата со деца успешно го имаат завршено стратешкото планирање на нивните акциски и оперативни планирања. Тие ќе овозможат унапредено сообразување со препораките на Групата на експерти за акција против трговијата со луѓе (ГРЕТА), поместени во нивниот трет евалуационен извештај за имплементација на Конвенцијата за акција против трговијата со луѓе во Северна Македонија.

7.3. Зајакнување на активностите против трговија со луѓе во Северна Македонија

Во моментот се имплементира проектот *„Зајакнување на активностите против трговија со луѓе во Северна Македонија“* во рамки на заедничката програма на Европската Унија и Советот на Европа *„Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција“* со времетраење од јануари 2023 до декември 2026 година.

Овој проект е важен за:

- оддржливо градење на капацитетите за клучните чинители (правни професионалци, трудови инспектори, здравствени работници, медиуми, полиција, социјални работници);
- соодветен кривично-правен одговор во однос на трговијата со луѓе; и
- оддржливи услуги и пристап до надоместок за жртвите на трговија со луѓе.

Целта на овој проект е:

- зајакнување на законската регулатива и практиките за ефективна борба против трговијата со луѓе, заштита на правата на жртвите и изнаоѓање соодветен одговор за новите предизвици и трендови.
- зајакнување на кривично-правниот одговор во однос на трговијата со луѓе преку градење на капацитети и истражувања.
- зајакнување на механизмите и процедурите со цел жртвите на трговија со луѓе да може да пристапат до правни лекови и надоместок.

Од овој проект придобивки ќе имаат:

- Институциите кои се борат против трговијата со луѓе (Националната единица за борба против трговија со луѓе, Националниот механизам за упатување);
- Таргетирани групи на професионалци (трудови инспектори, судии, јавни обвинители, адвокати, полиција, здравствени работници, социјални работници);
- Организации од граѓанското општество чија мисија е спречувањето и борбата против трговија со луѓе;
- Жртви на трговија со луѓе и пошироката јавност во Северна Македонија.

8. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

И покрај постигнатиот напредок, трговијата со луѓе останува сериозна закана во Европската Унија, загрозувајќи илјадници поединци секоја година, особено жени и деца. Трговците со луѓе ја користат социјалната нееднаквост, економската и социјалната ранливост на луѓето кои се дополнително влошени од пандемијата на ковид-19, што секако им олеснува на сторителите полесно да најдат жртви. Пандемијата, исто така, го има отежнато пристапот на жртвите до правдата, помошта и поддршката, а со тоа и одговорот на кривичната правда на злосторството. Дополнително, трговците со луѓе се префрлаат на нов бизнис-модел на онлајн регрутирање и искористување на жртвите, што го отежнува одговорот на органите за спроведување на законот и на судството.

Стратегијата на Европската Унија за борба против трговијата со луѓе (2021-2025) ги идентификува клучните приоритети со цел поефикасна борба против трговијата со луѓе. Оваа стратегија предлага конкретни активности, кои ќе се развијат со целосно почитување на основните права, за рано откривање и запирање на трговијата со луѓе, заштита на жртвите и помош за да можат да ги обноват своите животи (*EU strategy on combatting trafficking in human beings 2021-2025*).

Бидејќи трговијата со луѓе е особено сериозна форма на организиран криминал, оваа стратегија е тесно поврзана со Стратегијата на ЕУ за справување со организираниот криминал 2021-2025 година.

Основната правна рамка на трговијата со луѓе во Р.С. Македонија ја сочинуваат членовите 418-а, б, в од Кривичниот законик и Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал од 2000 година со Протокол за превенција, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца и Протоколот против криумчарење на мигранти по копнен, воден и воздушен пат кои во нашата земја се ратификувани во септември 2004 година.

Во нашата земја е усвоена Национална стратегија и Национален акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција 2021-2025 година,

како и Национален акциски план за борба против трговија со деца 2021-2025 година. Исто така, Канцеларијата на Народниот правобранител е назначена за Национален известувач за борба против трговијата со луѓе.

Владата на Р.С. Македонија во изминатиот период е активно вклучена во надградба на капацитетите за борба против трговијата со луѓе, преку зголемување на вкупните напори за спроведување на законот, вклучително и истрага, гонење и осудување на трговците со луѓе. Во Р.С. Македонија е формиран Оперативен тим за идентификација на жртви на трговија со луѓе за официјално да ги препознае потенцијалните жртви и да помогне во координирањето на грижата за жртвите. Во нашата земја е усвоен и Закон за компензација на жртвите на насилан криминал, со кој на жртвите на трговија со луѓе им се обезбедува право на компензација и зголемување на ресурсите на прифатилишта за жртви на трговија со луѓе (засолништа) управувани од невладини организации.

Превенцијата е од особено значење за борбата против трговијата со луѓе. За таа цел во нашата земја постои Национална комисија составена од 12 владини агенции и предводена од националниот координатор за насочување на напорите за борба против трговијата со луѓе. Од особено значење се и меѓународните организации и локалните невладини организации, кои спроведуваат кампањи за подигање на свеста на младите, студентите и јавноста за различни прашања поврзани со трговијата со луѓе.

9. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Co29 - Forced Labour Convention, 1930 (No.29). International Labor Organization.
2. Commission Communication on “Enhancing cooperation on return and readmission as part of a fair, effective and comprehensive EU migration policy, COM(2021) 56 final, 10.2.2021.
3. Commission Communication on “Enhancing cooperation on return and readmission as part of a fair, effective and comprehensive EU migration policy, COM(2021) 56 final, 10.2.2021.
4. Commission Communication on a New Pact on Migration and Asylum, COM(2020)609 final, 23.9.2020.
5. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021-2025.
6. Council Decision (CFSP) 2020/1999 of 7 December 2020 concerning restrictive measures against serious human rights violations and abuses; OJ L 410I , 7.12.2020; and Council Regulation (EU) 2020/1998 of 7 December 2020 concerning restrictive measures against serious human rights violations and abuses; O.J.L-410 I, 7.12.2020.
7. COVID-19 pandemic and its impact for victims and survivors of trafficking in persons.2020.
8. Danailov V., et al., 2018. Практикум за борба против трговијата со луѓе и нелегална миграција.
9. Data collection on trafficking in human beings in the EU (2020).
10. Declaration of Helsinki Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subject as amended. Helsinki (1948).
11. DIRECTIVE 2011/36/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA.

12. Directive 2013/33/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast).
13. Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims.
14. EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in human beings 2012-2016 COM(2012) 286 final, 19.6.2012; and Reporting on the follow-up to the EU Strategy towards the Eradication of trafficking in human beings and identifying further concrete actions; COM(2017) 728 final, 4.12.2017.
15. EU Strategy towards the Eradication of trafficking in human beings and identifying further concrete actions; COM (2020).
16. Eurojust Report on Trafficking in human beings, Best practices and issues in judicial cooperation (2021).
17. European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs, Disley, E., Hulme, S., Blondes, E., Mapping the risk of serious and organised crime infiltrating legitimate businesses – Final report, Disley, E.(editor), Hulme, S.(editor), Blondes, E.(editor), Publications Office, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2837/64101>.
18. European Council (2024). The EU's work to combat human trafficking (europa.eu).
19. European union: European Conference on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings, Brussels Declaration on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings, 14981/02, 29 November 2002.
20. Europol (2015), The trafficking in human beings financial business model, at: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-financial-business-model>.
21. Europol, 2021 EU Serious and Organised Threat Assessment Report (EU SOCTA), 12 April 2021.
22. Global Trafficking in Persons report, 2020.
23. Gould Hannah.(2017). What fuels human trafficking. Unicef, USA.
24. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/smuggling_and_trafficking._rights_and_intersections_1.pdf.

25. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>.

 26. https://ec.europa.eu/home-affairs/news/european-commission-committee-regions-partnership-integration_en.
 27. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1299&langId=en>.
 28. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-countries/croatia_en.
 29. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-countries/germany_en.
 30. https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/NACIONALNA-STRATEGIJA-MKD-ALB-ANG-25_10_2021.pdf.
 31. <https://rm.coe.int/iii-greta-report-for-north-macedonia-mkd/1680aco368>.
 32. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights(1966). General Assembly United Nations.
 33. International migration organization. Definition for illegal migration.. <https://www.iom.int/about-migration>.
 34. Kiss, L., et al.2019. South Asia work in Freedom Three-Country evaluation: A theory -Based Intervention Evaluation to Promote Safer Migration of Women and Girls in Nepal, India and Bangladesh. SWIFT Research report. London School of Hygiene & Tropical Medicine, London.
 35. Novotney A., 2023. 7 in 10 human trafficking victims are women and girls. What are the psychological effects? American Psychological Association.
 36. Passos, T.S., et al., 2020. Profile of reported trafficking in persons in Brazil between 2009 and 2017. J.Interpers. Violence, 0886260520976219.
 37. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.
 38. Scarpa, S. (2020). UN Palermo trafficking protocol eighteen years on: A critique. The Palgrave International Handbook of Human Trafficking, 623-640.
-

39. Shelley, L. (2010). Human trafficking: A global perspective. Cambridge University Press.
40. Slavery Convention, (1926). League of Nations.
41. Sofia Declaration (2004). Twelfth Meeting of the Ministerial Council. OSCE.
42. Stöckl H, Fabbri C, Cook H, Galez-Davis C, Grant N, Lo Y, Kiss L, Zimmerman C. Human trafficking and violence: Findings from the largest global dataset of trafficking survivors. *J Migr Health*. 2021 Nov 16;4:100073
43. Study on Reviewing the functioning of National and Transnational Referral Mechanism (2020), TACT project developed by the International Organisation for Migration (IOM). For the Baltic Sea States' transnational referral mechanism: <https://bsr-trm.com//>.
44. Study on Reviewing the functioning of National and Transnational Referral Mechanism (2020).
45. Study on the Comprehensive policy review on-trafficking projects funded by the European Commission (2016).
46. Tirana Declaration of the Third Parliamentary Conference on the Stability Pact for South-Eastern Europe "Enhancing Security and Political Stability through Economic Co-operation: Progress on the Stability Pact for South-Eastern Europe" Tirana, October 2002.
47. UN protocol (2000) to prevent, suppress and punish trafficking in human beings.
48. UNICEF (1989). Convention on the Rights of the Child.
49. United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto (2000). General Assembly.
50. United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Article 2. Palermo (2000). https://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf.
51. UNODC (2000)" UN General Assembly, Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 15 November 2000.
52. UNODC (2020) "Global Report on Trafficking in Persons".
53. UNODC (2023) global report on trafficking in persons: crises shift trafficking patterns and hinder victim identification. Vienna.

54. UNODC, Global Trafficking in Persons report, 2020 (2021). UNODC used the term “flow” as a combination of one origin country and one destination where at least 5 victims were detected during the period considered. For flows, the 2018 (or most recent) data was used as the reference year. For countries where 2018 data were not available, the most recent data from 2019, 2017 or 2016 were used.
 55. UNODC-report COVID (2020) “Impact of the covid-19 pandemic on trafficking in persons”.
 56. Vulnerability of children in migration to traffickers in the Commission Communication on the protection of children in migration, COM(2017)).
 57. European Convention on Human Rights (1950), Rome. European council.
 58. Закон за кривична постапка на Р.С.М. www.pravo.org.mk.
 59. Индикатори за идентификација на жртви на трговија со луѓе, Министерство за труд и социјална политика. Р.С.Македонија (2014), Скопје.
-